

205235

20.235 -

BIBLIOTECA POPORALĂ
A ASOCIAȚIUNII

An. II.

Nr. 15

Comuna „Viitorul“.

Sfaturi și pilduri pentru înaintarea
== unui sat prin sine însuș. ==

De

Romul Simu.

SIBIIU, APRILIE, 1912.

Apare la sfârșitul fiecărei luni. • Abonamentul pe un an: 2 Cor.

Prețul 80 bani.

Biblioteca Poporală a Asociațiunii

— :: apare odată pe lună :: —
sub îngrijirea secretarului

OCTAVIAN C. TĂSLĂUANU,

red. resp.

—
In lunile de vară, Iulie și August «Biblioteca poporală a Asociațiunii» nu apare. In locul acestor broșuri membrii ajutători ai «Asociațiunii», primesc, în luna lui Decembrie,

== Calendarul Asociațiunii. ==

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Membrii ajutători ai «Asociațiunii» primesc, așadar, zece broșuri și un Calendar în fiecare an.

—
Membru ajutător al «Asociațiunii» se face acela, care plătește înainte, la începutul fiecărui an, o taxă de cel puțin 2 cor.

—
Taxa de membru ajutător se plătește la *agenta* *tura* «Asociațiunii» din sat sau de-adreptul la „Biroul Asociațiunii” în Sibiu (ungurește: Nagyszeben), Strada Șaguna Nr. 6, sau la despărțământul «Asociațiunii».

—

BIBLIOTECA POPORALĂ A ASOCIAȚIUNII.

Comuna „Viitorul“.

Sfaturi și pilduri pentru înaintarea
== unui sat prin sine însuș. ==

De

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Romul Simu.

SIBIIU.

Editura „Asociațiunii“.

1912.

Comuna „Viitorul“.

1. Starea de odinioară a comunei.

„La vârsta de 15 ani am început să-mi dau seamă de starea vrednică de plâns a familiei noastre, care, de altcum, nu erà singură cuprinsă de griji și sărăcie. În starea aceasta ticăloasă se aflà partea cea mai mare a locuitorilor din comună.

Cum a ajuns comuna „Viitorul“ în această stare?

Abià scăpată de jugul iobăgiei, comuna a fost bătută de Dumnezeu cu căpetenii nevrednice, cari se îngrijeau numai de punga lor; iar poporul erà lăsat în grija sorții.

De libertate (slobozenie) țăranul nu s'a știut folosi și, în lipsa de conducători cu tragere de inimă pentru el, a apucat pe căi rătăcite.

Cercetà tot mai rar biserica, care se umpleà numai la Paști și la Crăciun. În schimb cârcimele erau pline de bărbați, femei și chiar de copii în toate duminicile și sărbătorile. Până

și tineretul își petrecea sărbătorile numai în cârcimă.

Diregătorii satului nu mai ieșeau nici ei din „omenii“ și aldămașuri. Pentru un dar de nimica, orice nedreptate se făcea nefăcută. Vrajbele și judecățile între oameni erau lucruri de toate zilele.

Cârcimarul și boltașul, pripășiți mai știe bunul D-zeu de unde, încurajau păcatele țăranilor.

Prin beutură, care e începutul tuturor răutăților, îl împingeau pe țăran spre ticăloșie și prăpastie. De altă parte, prin împrumuturi, cu camete de sută la sută și chiar mai mari, îl strângeau din zi în zi tot mai tare în clește, îl făceau să-și împruțineze vitele, să-și vândă din locuri, aruncând pe unii, cu copii cu tot, pe drumuri.

Școala slăbuță, ca vai de ea, nu răspândea lumină, cum ar fi trebuit. Binefacerile ei nu stăteau nici decum în cumpănă dreaptă cu jertfele aduse pe seama ei.

Prin urmare comuna nu putea să nu ajungă în starea în care a ajuns.

Dintre oamenii mari abia erau câțiva în toată comuna, cari să știe

bine ceti și scrie, și să se și folosească, cu pricepere și cu folos de bunătățile cetitului și scrisului.

Cânepa și inul nu se mai cultivau (prăseà) și nici nu se mai lucrà ca odinioară. Asemenea nici lâna. In locul lor se cumpără bumbac și giolgiu, cartoane și haine gata, cari nu sunt așa trainice ca cele făcute la casă. De altă parte, fiind cumpărate, împuținau an de an averea locuitorilor. Pe urma acestora a început a se împestriță și frumosul port al țaranului și țarancei, așa că nu mai erà nici românesc, nici săsesc, nici turcesc.

In urma sărăciei la care au ajuns, cei mai mulți săteni din „Viitorul“ se hrăneau rău. In schimb credeau în beutură mai mult decât în sfânta scriptură. Și unde erà din ce să se gătească o bună mâncare, femeea adesea nu o știà găti.

Uneori chiar și întocmirea și mai ales curățenia caselor lăsà de dorit. Case joase, cu ferești mici și nepodite se întâlneau la tot pașul. Toți ai familiei dormeau în timpul iernii în o singură odaie; adesea și vițelul și mielul de curând fătați.

De o creștere cu minte a copiilor nu se îngrijeau decât în puține case.

La boale, în loc să fi întrebat doftorul, adesea alergau la descântece și boscoane.

Nici bărbații nici femeile nu știau să facă de multeori o bună întrebuințare de timp, din care pricină urmau număroase și mari pagube.

Credințe deșarte se găseau și acum la tot pasul: credințe în strigoi, bălauri, vârcolaci, Marțolea ș. a. O turbureală întreagă în mintea și sufletul poporului. De aici atâtea sărbători necreștinești și pagube pe urma lor.

Eșind în curte, adesea deschisă, nu vedeai treburi mai bune.

Șuri și grajduri aveau bune, apoi șopuri, magazine, cotețe, fântâni, pivnițe ș. a. abia câteva în tot satul. Udul vitelor se scurgea prin curte și pe ulițe. Gunoii îngrijit cât se poate de rău.

Grădinile deschise și, cele mai multe, în loc de pomi și legumi, erau pline de buruieni sau cel mult cu iarbă. În tot satul se găseau stupi numai la două familii.

De creșterea frăgarilor și vermiilor de mătasă nici nu visau oamenii din „Viitorul“.

Vitele și celelalte animale de casă erau și ele, unde erau, cum se nime-reà, mai mult slabe, rău grijite, ne-țeselate și rău hrănite. De prăsirea unui soi de ales și mai de preț n'aveà cine să se îngrijască.

Economia câmpului erà și ea destul de înapoiată.

Câmpul erà împărțit în trei hotare, dintre cari, în unul se sămănà grâu, în altul cucuruz și altul rămâneà ogor sterp.

Fânațele erau puțin îngrijite. De gunoiu n'aveau parte. Nici de udat nu se făceà întrebuințare, nici unde ar fi fost modru.

Fânațe măiestrite, de trifoiu, lu-țernă, mazărice ori alte ierburi nu s'a pomenit în „Viitorul“.

Cu atât mai puțină îngrijire se da pășunilor.

În plugărie, dintre uneltele mai mari se întrebuințau numai plugul, grapa și carul.

În vremea din urmă viile, rămase din moși-strămoși, au fost pustiite de filoxeră și peronosporă.

La aceste rele s'au mai adaus în timpul din urmă și alte nenorociri. Intr'un an au fost ploii foarte multe cari au pricinuit mari pagube, în altul a dat o secetă cumplită, care a adus și mai multă lipsă, iar un foc năpraznic a pustiit cu totul o parte din sat. O parte a hotarului a fost atinsă de grindină sau ghiață. Au mai pierit și vite; iar porcii s'au stâns aproape cu totul.

Nefind nime asigurat contra focului și a grindinei, și neasigurate fiindu-le nici animalele, lipsa și sărăcia plângeau pe drumuri.

Nici un fel de *întovărășire* nu se găsiă în comună, iar prin lada satului, a bisericei și a școalei băteà vântul.

Oamenii, toți dearândul, au trebuit să-și pună ghilțul în grumazi: să se îndatoreze la cămătari, la bănci și unde numai s'au putut apropià“.

Astfel erà starea aproape cu totul desnădăjduită a comunei „Viitorul“ în clipa când povestitorul nostru — *Ștefan Tempea* — împreună cu nenumărați alți oameni tineri și bătrâni, bărbați și femei, au trebuit să iee lumea în cap, ca timp îndelungat să nu se mai întoarcă în satul lor.

II. După șase ani.

„Impinși de lipse și nevoi, — zise Ștefan Tempea — eu și cu o mulțime de soți de suferință din comuna „Viitorul“ și din alte comune, într'o bună dimineată ne-am luat ziua bună dela vecini și cunoscuți și cu un „Doamne ajută!“ am plecat — în America. La soroc ne-am întâlnit cu toți la gara din S., de unde cu inima și hainele cernite am plecat pe o cale pe unde n'a pus încă piciorul neam de neamul nostru. Am călătorit două săptămâni de-arândul, ziua și noaptea. Dar cine ar putea să povestească greul călătoriei, frica, jalea din suflet și desnădejdea în viitorul nostru? În sfârșit am ajuns la ținta călătoriei noastre. Pe țarmuri străine, ca picați din nouri și, după multă orbecare în dreapta și în stânga, eu și toți soții mei de drum ne-am găsit câte un loc de osândă. Din câmpul cu flori și din mândrul codru am ajuns în o fabrică de fer, pus din zori și până'n seară la lucruri grele și primejdioase. Și în această fabrică am muncit șase ani încheiați. Capul treaz, paza bună și mai ales ocrotirea Tatălui ceresc m'au scăpat teafăr din miile de primejdii.

Prin muncă și păstrare, zice tînărul Tempea, mi-am adunat o sumu-
liță frumoasă de bani, din care o parte
am fost trimis-o părinților ca să-și
mai ușureze poverile.

Eram chemat la asentare și voiam
să-mi împlinesc datoria față de țara
în care m'am născut. Dar și fără de
aceasta se adunase atâta dor în su-
fletul meu față de părinți, frați, rude
și satul meu, că trebuia să mi-l stâm-
păr. Astfel mi-am luat rămas bun dela
tovarăși și am pornit spre casă.

Pe cât de jalnică și dureroasă a
fost plecarea în America pe atât de
înveselitoare eră acum reîntoarcerea.

Acasă i-am găsit pe toți în viață
și sănătoși. Bănișorii trimiși de mine
au schimbat mult fața lucrurilor în
familia noastră. Binele cel mai mare
a fost scăparea din lanțul datoriilor
și pe urma lor o reculegere și învio-
rare în toate. Casa și toate cele dim-
prejur dresse și în deplină curățenie.
Garduri destul de bune împrejmuiau
acum curtea și grădina. Vitele bine
îngrijite. În grădină câțiva pomișori
frumoși și câteva straturi de legumi,
— noutăți îmbucurătoare de cari în
„Viitorul“ nu s'au pomenit.

A doua zi fiind Duminecă, toți ai casei s'au sculat de dimineață, au rându-duit în casă, în curte, în grajd și peste tot, iar când clopotele ne chemau la sf. Liturgie, toți ai casei eram în biserică, care în scurt timp a fost plină de credincioși, bărbați, femei, tineri, bătrâni și copii.

La altar nu mai erà bătrânul preot, trecut de aproape 6 ani la cele vecinice, ci un tânăr, care prin farmecul glasului și cuvintelor sale atrăgea tot satul la biserică.

O slujbă mai frumoasă, mai plină de evlavie și mai înălțătoare, nu am văzut. Un cor de școlari încântă sufletele ascultătorilor și le înălță cătră Părintele ceresc, de unde pogoară tot darul și tot binele.

La sfârșitul Liturgiei tânărul preot pășește în ușa altarului și ține o cuvântare fermecătoare, ce o începe cu cuvintele: „*Lucrați și vă rugați!*“

Am luat parte și la vecernie. Biserica a fost și acum plină. Slujba frumoasă, cuvântarea „*Despre învățătură*“ — fără păreche. Poporul a ieșit din biserică mai bun, mai cuminte și mai dornic de muncă și de fapte bune.

Tineretul a rămas în biserică și am rămas și eu.

Celor ce știu să cetească preotul le-a dat o carte a evangheliilor din cari au cetit pe rând. Fiecare evanghelie cetită, erà spusă de mai mulți și tălmăcită, ca să fie pe deplin înțeleasă. Pe urmă înșiși ascultătorii trebuiau să scoată din evanghelie învățătura, care să le slujească de povață în calea vieții.

De încheiere s'a cântat în cor o cântare bisericească, în urma căreia toți am ieșit în bună rânduială.

Boltele și cârcimele toate închise. Oamenii stau la povești pe podmol dinaintea porții. O parte s'a adunat în o casă anume făcută, unde sunt cărți și gazete. M'am abătut și eu aici. Toți ceteau, toți stau să soarbă învățătura din cărți și gazete.

Mi-a plăcut foarte mult rânduiala bună și frumoasa îndeletnicire a sătenilor. Toți aveau un singur dor și o singură țintă: să se lumineze și să se facă mai buni.

Ce mare deosebire între satul nostru de acum și cel vechiu! Odinioară cârcimile pline, acum toate închise în

timpul Duminecii. Biserica odinioară goală, acum plină de oameni doritori să asculte cuvântul lui Dumnezeu. Odinioară lipsă de povește mântuitoare și de o adevărată înălțare sufletească, acum cuvântări, ce pătrund ca un fulger în inimile tuturor și cântări în cor, cântări ca de îngeri, cari atrag mulțimea la biserică și o leagă de ea cu legăturile cele mai trainice.

Odinioară tineretul răslățit pe drumuri primejdioase, astăzi adunat la învățături și ocrotit întocmai ca pui sub aripile mamei lor. Odinioară oamenii în cârcime, acum adunați la cetit și la sfat pentru înlăturarea re-
lelor și găsirea căilor ce duc la cumințenie și bunăstare. Odinioară pustiu în suflete și pustiu încătr'o îți întorceai ochii, astăzi raze de soare primăvăratice în inimi și un început de lucrări mult făgăduitoare spre calea fericirii“.

III. Păstorul cel bun.

După mulți ani de osândă, bunul D-zeu a trimis comunei „Viitorul“ un păstor, despre care sfânta scriptură zice că... *își pune sufletul pentru oi.*

E preotul Ion Peptea. Abiã de 6 ani în această comună, bătută până acum de D-zeu, preotul nostru a izbutit să oprească poporul tocmai la marginea prăpastiei și să-l îndrume la o întoarcere spre bine.

Când a venit în comuna „Viitorul“, tânărul preot a dat de atâta sărăcie, de atâta ticăloșie și de atâta răutate că s'a cutremurat în tot sufletul. La început, cum însuș spune, i-a venit să-și piardă orice nădejde de îndreptare a relelor. Dar s'a recules și nu a scăpat nici o clipă din vedere datorințele de păstor ale bunului preot. Singur ne spune:

„Văzând atâta sărăcie, atâta răutate, atâta îndărătnicie și alte păcate fără număr, eram pe aci să-mi blastăm ursita și să iau lumea 'n cap. Dar, de câteori dam de o piedecă — și dam la tot pasul, — și de câteori mi-se iviau în cale greutăți mari, întotdeauna îmi aduceam aminte de jertfele aduse pentru cei răi și nepricepuți de Mântuitorul Christos, de apostoli și mucenici. Din pildele acestora luam îndemn, curaj și îndelungă răbdare. Astfel am început și urmat lucrarea mea apostolească în comuna „Viitorul“.

„Mi-am zis: pe acest popor l-a părăsit *tăria credinții* și el nu mai are *iubire adevărată nici cătră D-zeu nici cătră fratele și vecinul său*. Ce se va face el fără *credință*, care curăță sufletele și fără de care *știința și bogăția* sunt mijloace pentru săvârșirea faptelor rele? Ce se va alege de el, mai ales, sărac și stricat fiind?

„Am venit, în sfârșit, la încredințarea că numai prin *biserica* va putea ajunge la biruință.

„Astfel am început — cum se zice — să mișc toate pietrele pentru a ajunge la țânta dorită.

„In cele dintâi săptămâni, grija de căpetenie mi-a fost să cunosc relele de cari sufereà poporul meu și să aduc în rânduială casa lui D-zeu. Relele le-am cunoscut îngrabă; dar delăturarea lor erà grea, pentrucă se prea înrădăcinaseră în suflete.

„Prin mai multe cuvântări despre *casa lui D-zeu*, am izbutit să deschid inima câtorva femei față de aceasta. Cu îndrumarea mea și cu ajutorul soției mele, a preotesei, în scurt timp, biserica erà ca un păhar. Pretutindenii măturat, frecat și spălat. Toate lucru-

rile bine rânduite înlăuntru și curățit și rânduit și împrejurul bisericii. O inimă bună de femeie dela oraș a dăruit pentru biserică un rând de odăjdii frumoase.

„Pentruca slujba și toate învățăturile să pătrundă mai îngrabă și mai cu putere în suflete, am chemat într'ajutor pe preoții cei mai harnici și mai cinstiți din comunele vecine. Am pus la cale, împreună cu ei, un șir întreg de sărbări și cuvântări bisericesti. Pe popor l-am pregătit înainte despre ceea ce are să se facă, așa că, în vederea unui lucru ne mai pomenit în comună, s'a înfățișat la biserică un număr destul de frumos de popor.

„Sâmbătă la amiazi cinci frați preoți, cu învățătorii și cantorii și chiar și cu popor din comunele lor, au sosit în comuna „Viitorul“. Îndată după sosire ne-am înțeles pe deplin cum avem să urmăm în săvârșirea slujbelor. Clopotele au început să sune și să cheme poporul la rugăciuni și în scurt timp eră adunată o mulțime destul de mare.

„Luminile se aprind, noi, preoții, ne îmbrăcăm, toți, în odăjdiile cele

mai frumoase, fumul de tămâie se ridică și slujba începe în chip vrednic și înălțător. Cântăreții, aduși de preoți, cântă împreună, înălțând frumseța slujbei dumnezeiești. Slujba place poporului. La sfârșit unul dintre preoți cuvântează despre *urâciunea păcatului*, iar al doilea despre *spovedanie, cuminecătură și pocăință*. Pe urmă se începe spovedania și toți preoții urmează să spovedească până târziu în noapte.

„Duminecă dimineța slujba se începe mai de timpuriu ca de obicei și se săvârșește cu multă vrednicie. Popor este mai numărös decât la vecernie. După evanghelie unul dintre preoți vorbește despre *credință*; la sfârșit cei spovediți eri, se cuminecă.

„Slujba se urmează la mormintele din jurul bisericii, făcându-se rugăciuni pentru iertarea păcatelor celor răposați. Urmează o cuvântare despre *Nădejdea în ajutorul lui D-zeu și despre nădejdea învierii morților*.

„Incepe apoi iarăși spovedania, care ține aproape până la amiazi.

„După amiazi, lavecernie, popor mult la biserică și slujbă frumoasă.

Unul dintre preoți ține o cuvântare despre *Dragostea către D-zeu* și altul despre *Dragostea către deaproapele*. Urmează spovedanie.

„Luni, fiind sărbătoare, aproape tot satul a tras la biserică. Cei spovediți eri, s'au cuminecat. Unul dintre preoți a vorbit despre *datorințele către biserică*, altul despre *datorințele pentru bunăcreșterea copiilor*. La sfârșit s'a spovedit o parte a celor rămași nespovediți eri și alaltăeri, așa că abiă câțiva destrăbălați din comună nu s'au făcut părtași ai acestui obicei frumos creștinesc, de a se împreună cu sfintele taine.

„După amiazi vecernie și predică despre *muncă și păstrare*.

„Cu acestea sărbătorile cele frumoase s'au încheiat. Ele însă nu au trecut înzadar, ci au fost hotărâtoare pentru începerea unei vieți mai vrednice în comuna „Viitorul“. De aceea ele se repetă în fiecare an odată“.

IV. Școala pentru oamenii în vârstă.

Curatorul bisericii, Nicolae Deleanu, povestește cum s'a urzit și în-

firipat școala pentru oamenii în vârstă din comuna „Viitorul“.

„In scurt timp — spune curatorul Deleanu — după frumoasele sărbători ce s'au ținut cu ajutorul preoților din comunele vecine, bunul nostru preot ne-a vorbit într'o Duminică despre *folosul învățaturii* și cum aceasta și-o pot câștiga cu înlesnire ceice au avut noroc să învețe meșteșugul *cetitului* și al *scrisului*. Ne-a spus că:

Prin scrisoare gândurile oamenilor se pot împărtăși neschimbate la mii și milioane de alți oameni, cari trăiesc acum, fire-ar ei în orice depărtare, și la alte mii și milioane de oameni, cari vor trăi în viitor, peste sute și mii de ani. Scrisoarea este un puternic mijloc de a țineă oamenii în legătură unii cu alții și de a se deșteptă și lumina unii printr'alții. De aceea se și zice că scrisoarea este cea mai aleasă măe-strie, pe cari ar trebui să o învețe toți oamenii: bogați și săraci, plugari și meșteșugari, bărbați și femei.

Prin învățarea cetitului, scrisului și a altor cunoștințe *preotul* ajunge în slujba frumoasă și cinstită de preot.

Învățătorul, înainte de toate, iarăș

prin învățarea cetitului și scrisului se face vrednic de slujba învățătoriei.

Pe scara cetitului și scrisului se ridică și *notarul* comunei în locul de fruntaș povățuitor al satului.

Cu ajutorul cărții și învățaturii se pregătesc toate *căpeteniile* și *domniile*. Toți ceice doresc să ajungă la o slujbuliță cât de mică nu o pot nici căpăta și nici purtă fără să știe carte.

Neguțători și *mesteșugari* fără învățatură de carte abia se mai găsesc.

Chiar și *servitorii* (slujile), cari știu cât de cât carte, sunt astăzi mai căutați la orașe decât cei fără învățatură.

Dar nici cu *plugarii* nu stă treaba altfel.

Celce știe puțină carte poate mai ușor purtă deregătoria de *primar*, *cassar* sau altă deregătorie a comunei. Totașa este și cu deregătoriile bisericesti și ale școalei. *Curatorul* bisericii trebuie să știe carte pentruca să poată purtă socotelile despre averea bisericii, *curatorul* școalei tot așa. *Pârgarul satului* de asemenea abia

mai poate purtã slujba dacã nu cunoaște cetitul și scrisul.

Plugarul cu ceva cunoștință de carte poate prinde mai ușor câte-o învățatură din vr'un calendar, din vr'o gazetă, din vr'o carte. Cu aceste învățături el se poate ajutã mai bine în purtarea economiei sale. Nu-l poate înșelã la plătirea dării, pentrucã el vede ce este însemnat în cãrticica sa de dare.

Și așa mai departe, cu toate. Altfel vede lucrurile celce știe ceva carte decât celce nu știe „ca bãta“

Veni-va vremea, ca mâne, când celce nu știe ceti și scrie n'o să se poată învrednici de nici un drept cetățenesc, nici în sat, nici mai departe.

Deșteptarea prin învățatura de carte este trebuincioasă *bogatului* și *săracului*. Bogatului ca să-și poată chivernisì și sporì averea; săracului pentruca, agerindu-și judecata și înmulțindu-și cunoștințele, să poată mai cu înlesnire înlăturã greutățile și piedecile din calea vieții și astfel să poată ajunge și el prin muncă înțeleaptă și prin bună chiverniseală la o stare mai fericită.

Trebuința învățaturii de carte este simțită tot mai mult și la sate. De aceea se zice: „*ai carte, ai parte*“.

Fără carte pe viitor, orice svârcolire spre mai bine va fi luptă zădarnică.

După această cuvântare plină de învățături folositoare și pricepută de toți, cuvântare din care eu ca om ne-învățat, am spicuit câte ceva, preotul nostru ne-a spus că vrea să înceapă a ține școală cu oamenii în vârstă, mai ales pentru a-i învăța cetirea și scrierea, cum și puțină socoteală.

Drept aceea a chemat la școală pe toți ceice ar voi cu inimă curată și de bună voie să iee parte la învățatură.

Pe la un ceas după amiazi ne adunasem în școală 40 de inși, din toate vârstele, dela 15—50 de ani, toți fără cunoștință de carte și toți dornici de învățatură.

A venit și preotul, și și-a arătat, prin cuvinte frumoase, bucuria că vede adunat un număr așa de frumos de oameni, cu gândul atât de plăcut lui Dumnezeu: de a-și lumina mintea

și de a-și îmbogăți sufletul cu comorile cele mai prețioase, ale învățaturii.

Ne-a întrebat apoi pe fiecare în-deosebi dacă avem de gând să urmăm școala regulat până la sfârșit.

Toți am răspuns că voim din toată inima să urmăm regulat, să fim ascultători, cu rânduială și sârguincioși.

Simion al lui Vasilie spune că dacă el știe ceti și scrie putea să ajungă măcar căprar la cătănie.

Mihailă al Culiții numai din lipsa de carte a trebuit să muncească în Țară, slab plătit, la lucrări din cele mai obositoare.

Tănasă al Crâșnicului spune greutatea ce a întâmpinat în America din pricina că nu știe ceti și scrie. Numai năcazul ce a îndurat că nu putea să scrie măcar câteva rânduri cu mâna lui iubiților săi de acasă.

Pătru al Măriuții spune că numai din pricina că nu știe ceti și scrie l-a dat înapoi la alegerile de cassier, de primar și la alte deregătorii din comună.

Toader Verde spune cum a fost înșelat mai de multeori: la plătirea

dării, în târg, în boltă și cu alte prilejuri.

Alții spun alte nevoi ce au întimpinat din pricina lipsei de învățătură.

Astfel toți spunem hotărît: „vrem să învățăm și vom veni la școală cu drag și regulat“.

Înțelesul erà acum făcut, mai rămase să statorim câteva amănunte.

Fiind cătră sfârșitul toamnei, când lucrările noastre, ale plugarilor, se împuținează, ne-am înțeles ca să ținem școală de trei ori pe săptămână: Duminica și în sărbători, iar peste săptămână, în zilele de lucru, de două ori, Marța și Vinerea, în ceasurile de seara, după cină.

La început nu ni s'a cerut alta decât să aducem fiecare câte 20 bani, prețul unei tăblițe și al unui creion de peatră, de cari se folosesc și copiii, când încep să umble la școală.

În Marța viitoare toți ceice ne-am dat cuvântul am mers la școală! Preotul ne-a spus tot ce trebuie să știm despre tăbliță, și pe urmă ne-am apucat de lucru.

Ca și copiii am început să scriem puncte, linii subțiri și groase, și alte

multe, și numai după aceea am făcut un pas mai departe la scrierea literelor, la împreunarea lor în silabe, a silabelor în cuvinte și a cuvintelor în ziceri.

Firește lucrul nu a mers chiar ușor. Bine știă neobositul nostru preot că „graba strică treaba“. De aceea mai ales la început, învățătura ni-se da în porții mici, și nu făceam un pas mai departe până ce nu deprindeam bine cele învățate. După o lună știam toți scrie literile mici și din ele alcătuiam silabe, cuvinte și ziceri. În acest timp am învățat a scrie și numerii până la 10 și știam în cap și în scris orice socoteli cu numerii până la zece.

Dar câte n'a fost să auzim noi în acest timp? Soțiile noastre mereu ne făceau imputări și ziceau că am ajuns la mintea copiilor; iar sătenii răi de gură și nepricepuți au început să ne batjocorească. Dar noi am mers drept înainte, fără să ne pese de gurile rele.

Colo pe la *Stântul Nicolae* am ajuns cărturari. Atunci ni-s'a dat mai întâi abecedarul în mână. Ne-am văzut și de câte o ceruză, de câte o peană

și de câte un caet de scris și altul pentru socoteli.

Pe la *Bobotează* înaintasem binișor în carte; iar la *Blagoveștenii*, când se împliniseră patru luni dela începerea școalei, noi, aproape toți, ceteam binișor în abecedar, și tot ce cetiam puteam și scrie.

Făceam ușor socoteli, cu numerii până la 100.

Bucuria noastră a fost nespus de mare, văzându-ne trecuți peste greutatețile începutului, văzând că am dobândit îndemânare cât decât în cetit, scris și socotit.

N'am rămas însă numai cu atâta. În timpul învățaturii am deprins și câteva cântări bisericesti și lumești; iar din *istoria biblică* (sfântă) și din *istoria patriei* am învățat, prin spusa preotului, multe părți prea frumoase și folositoare. Și pe lângă acestea am învățat toți lucrările de căpetenie la prăsierea pomilor și a legumelor.

Dela *Blagoveștenii* încolo, întindându-se tot mai mult lucrările de câmp și grădină, la școală mai umblam numai Dumineca după vecernie. Indrăgind însă învățătura, noi ne căs-

neam mult cu cartea și pe acasă, de câteori aveam puțin timp liber, mai ales în dumineci și sărbători, după un an ne băgam nasul în orice carte și în orice gazetă, pentru că acum trecusem, după multă trudă și mari încordări, peste greutățile cetitului.

Preotul, într'o cuvântare ținută în biserică, a pomenit cu laudă strădania noastră, a *școlarilor în vârstă*, și a îndemnat și pe alții să urmeze școala ce se va începe în toamna a doua.

Acum s'a găsit un număr îndoit de oameni, cu dor și drag de a urma cursul învățaturii.

Dar acum lucru erà îndoit mai mult și mai greu. Cu oamenii înștiințați de data aceasta trebuia să se țină școală deosebit ca și în anul trecut; pentru că numai așa se putea ajunge la bun sfârșit. De altă parte preotul doreà să țină școală mai departe și cu ceice începuseră învățatura în anul trecut. El vedeà că abià e la începutul lucrării sale de luminare a poporului și știa că pentru a desăvârși această lucrare trebuie să nu lase pe fiii săi cei buni, cari se lipiseră cu atâta dragoste și încredere de dânsul.

Dumnezeu a fost într'ajutor și planul preotului nostru se împlini.

La un an dela venirea dânsului în „Viitorul“, învățătorul bătrân de până acum trecu la pensie și în locul lui se alese un învățător tinăr, cinstit și harnic. Acesta lucră mână în mână cu preotul.

Afară de școală, învățătorul ținu acum școală și cu oamenii în vârstă, anume cu ceice încep pentru întâiașdată. Preotul urmă a ține școală cu cei din anul trecut.

Așa s'a urmat mereu, ani de-a rândul, până când s'a împrăștiat întunerecul și în locul lui s'a sălășluit lumina.

Mai târziu s'au făcut și *încercări de a deșteptà femeile din comună*. Găsindu-se calea cea adevărată și urmându-se cu chibzuială și pricepere, femeile s'au deșteptat și ele și au ajuns la deprinderi mai bune decât odinioară.

În felul acesta s'au îndreptat lucrurile în comuna „Viitorul“ și din un lucru bun au răsărit altele, cari toate

împreună au ajutat la bunăstarea și înflorirea bisericeii și a școalei, precum și a tuturor locuitorilor din comună.

V. Banca sătească.

În anul al doilea dela venirea sa în comuna „Viitorul“, preotul pregăti pe oameni cu orice prilej pentru înființarea unei bănci sătești.

Iată cum ne povestește acum moș Todor, unul din cei mai iscusiți și cinstiți fruntași ai comunei.

„Intr’o Duminică, zice moș Todor, preotul nostru stăruie cu tot înapinsul ca poporul să se adune la școală. E vorba de înființarea unui lucru bun, de folos obștesc, anume de înființarea unei bănci sătești. Pentruca să ne dee ajutor cu sfatul său, zice moș Todor, preotul a chemat dela oraș pe domnul Vârtolomeiu Spornic, îndemânat la multe de toate și foarte priceput în tainele înființării băncilor sătești. La soroc eră mult popor adunat în școală și a sosit și preotul nostru împreună cu domnul Spornic.

A vorbit mai întâi preotul despre greutățile și năcazurile cu cari au să lupte locuitorii satelor, și despre mij-

loacele de îndreptare ale acestor greutăți și năcazuri.

A urmat la cuvânt domnul Vârtolemeiu Spornic, care a arătat cu deamăruntul foloasele băncilor sătești și trebuința unei astfel de bănci pentru comuna „Viitorul“.

„Dragii mei, zice domnia sa, am venit la d-voastră chemat de părintele Peptea care se străduiește așa de mult să facă din d-voastră oameni luminați și îndestuliți și din comuna „Viitorul“ o comună pe deplin fericită.

Am venit cu drag, oameni buni, și vă rog ca și d-voastră tot cu dragoste și încredere să primiți povețele ce eu vă dau.

Știu din spusele multora că d-voastră ați părăsit căile de odinioară și ați pornit, în timpul din urmă, pe căi bune și plăcute lui Dumnezeu. O astfel de cale vreau să vă arăt și eu.

Dragii mei! Am să vă vorbesc despre folosul băncilor sătești, pe cari vremile de astăzi le-au socotit drept mijloacele cele mai alese și mai puternice pentru înaintarea în avere și fapte bune a popoarelor.

Și știu că nu voi putea să încep mai bine cuvântarea mea decât spunându-vă cum și când și-a luat începutul cea dintâi bancă sătească, în felul cum vreau să vă sfătuesc a înființa și dvoastră una.

Sunt tocmai 60 de ani, de când în o parte a țării nemțești poporul ajunsese în mare strâmtoare din pricina unui an rău.

În timpul acesta F. W. Raiffeisen, un bărbat cuminte și inimă caldă pentru binele poporului, vine la gândul, că lipsa și năcazurile se pot birui numai prin unirea puterilor. Se pune deci pe lucru și, după multă zoală și mari svârcoliri, izbutește să întrunească pe consătenii săi într'o însoțire obștească. Această însoțire a alungat lipsa din comună și a adus belșug.

Vestea acestui lucru bun s'a răspândit în toate părțile și pilda cea bună a început să fie urmată și de alte comune. În scurt timp felul acesta de însoțiri, numit *al lui Raiffeisen*, a fost îmbrățișat în foarte multe țări, nerămânând nici țara noastră îndărătul altora.

Și pretutindeni, pe unde au prins rădăcini aceste însoțiri, comunele și oamenii au înaintat cu spor în avere și fapte bune. Da, pentrucă ele, cum spune cântecul:

*In calea lor lasă belșug
Și 'n urma lor lipsele fug.*

Da, pentrucă țânta acestor însoțiri este a face pe oameni mai buni și mai avuți, a alcătui întocmirile trebuincioase la ajungerea acestei țânte și mai cu seamă a agonisi banii trebuincioși membrilor (părtașilor) însoțirei, precum și a da prilej membrilor să-și așeze spre păstrare, cu dobândă, banii cari altfel ar sta neîntrebuințați.

Băncile mari sunt pentru orașe, iar băncile mici și mai ales *Insoțirile de împrumut și păstrare, după felul celor ale lui Raiffeisen* sunt anume pentru sate. Și cu cât satul e mai mic, cu atât e mai bine, pentrucă ele se pot chivernisi mai ușor, dând mai puțin de lucru, și pentrucă se poate cunoaște mai ușor vrednicia fiecărui om, lucru pe care se pune mare preț la aceste însoțiri.

Însoțirea lucră de obicei *prin sfaturi* date părtașilor și prin o mulțime de alte *mijloace* potrivite țânței ce urmărește.

Mijloacele de căpetenie prin cari însoțirea își ajunge țânta sunt banii.

Banii trebuincioși însoțirii se câștigă pe trei căi: din părțile plătite de membri, din împrumut și din banii puși cu dobândă de părtași și de nepărtași.

Toți ceice sunt părtași la însoțire iau răspunderea pentru bunul mers al ei și stau buni pentru acest mers.

Dacă părtașii însoțirii stau buni cu toată averea, pot să capete bani împrumut cu dobândă mică și ei pot da iarăș împrumut cu dobândă mică.

Împrumuturi se dau numai celorce e nădejde, să le poată iarăș plăti. Căpeteniile băncii cunosc pe părtași și știu care ce poate și cât poate. Cunosc mai ales de ce încredere sunt vrednici, atât împrumutătorii cât și chizeșii lor.

Fiecare părtaș trebuie să se înscrie de obicei cu câte o parte de 10 fl. sau 20 coroane, care sumă însă nu se plătește deodată ci pe rând, în rate, spre pildă, de câte 1 coroană

sau două la lună, așa ca plătirile aceste să nu fie o sarcină grea pentru nici unul dintre părtași.

Afară de părțile pe cari le plătesc părtașii și cari trebuie plătite, pentru că însaș legea cere să aibă însoțirea o anumită sumă de bani la înființarea ei, — însoțirea primește bani cu camătă dela orișicine, așa că la astfel de însoțiri se pot pune spre păstrare sume cât de mici, spre pildă, chiar și dela 20 fileri în sus. La însoțire își pun banii spre păstrare nu numai singuraticii locuitori, ci și însaș comuna, biserica, școala ș. a.

Pe calea aceasta însoțirea își agonisește bani pentruca să poată lucra și să fie de folos tuturor.

Însoțirea dă bani împrumut, dar îi dă mai ales pentru *înaintarea economiei* și pentru *îmbunătățirea sortii* membrilor săi, înlesnindu-le, pe cât numai se poate, plățirea cametelor și împrumutului la soroace, când oamenii pot plăti mai ușor.

Banii se dau împrumut pentruca, cu ei, împrumutătorul să-și poată agonisi mai ales *uneltele* și *vitele* trebu-

incioase pentru o lucrare mai bună a pământului.

Cu vite, cu *mașini* și unelte bune pământul se poate lucra mult mai bine decât cu vite slabe, rău hrănite, și cu unelte învechite, și mai ales fără mașini.

Se dau mai ales împrumuturi pentru *îmbunătățirea livezilor* și peste tot a *fânașelor*, cari adesea din lipsa de parale stau nămolite sau uscate, și în amândouă împrejurările aduc un venit foarte slab sau nici un venit.

Se dau bani în împrumut pentru ca *ogorăle* întinse, ce stau nefolosite să fie schimbate în locuri cari să aducă belșug plugarilor.

Se dau bani împrumut pentru răspândirea *pomăritului*, *stupăritului* și a *vermilor de mătasă* ș. a., cari sunt nebăgate în seamă de poporul nostru, pe când ele ar putea să-i aducă venit frumoase în fiecare an. Se dau bani împrumut pentru *înnoirea viilor* pustiite de boale.

Se dau mai departe ajutoare ca oamenii să poată câștiga câte ceva și în timpul iernii. Anume se poartă de grije ca ei să învețe a-și *face înșiși*

o parte a uneltelor celor mai trebuincioase în economie: furci, greble, juguri, leuce, coşuri de căruţe, coşniţe de albine — din nuiele, paie, scânduri ş. a.

Pe cei ajunşi în *ghiarăle cămătarilor* însoţirea trebuie să-i ajute, să le plătească datoria şi lor să le înlesnească în tot felul plăţirea la însoţire.

Insoţirea are să agonisească însaş *maşini economice, seminţe bune, pomi* ş. a. Ea le capătă mai ieftin. Le poate da prin urmare şi părtaşilor mai ieftin şi le poate face înlesnirea de a le plăti pe rând.

Când vreun părtaş are prilej să *cumpere vreo moşie sau vreo casă*, însoţirea îi sare într'ajutor, făcându-i toate înlesnirile cu putinţă.

Mare este şi *folosul obştesc* la care putem ajunge pe calea însoţirii sau băncii săteşti. Insoţirea ia bani împrumut cu camete mai mici şi îi dă părtaşilor în împrumut, cu camete ceva mai mărişoare, dar totuşi nu grele. Din deosebirea aceasta de camete se acoper cheltuelile băncii cari de obicei sunt mici. Ce rămâne e câştigul băncii. Părtaşii însoţirei nu râvnesc

la micul câștig de un florin sau o coroană ce li s'ar cuveni, ci lasă aceste sume să se pună la fondul obștesc al însoțirii sau cumpără pentru ele lucruri folositoare pe seama părtaşilor, cum sunt *cărți, gazete* ș. a.

Din o parte a câștigului se fac *fonduri pentru școală și pentru biserică*, iar din ce mai rămâne se face un fond al băncii.

Cu bună chiverniseală câștigul se face din an în an tot mai mare, fondul bisericii și al școlii cresc și ele neîntrerupt, iar fondul însoțirii ajunge, cu vremea, așa de mare, că însoțirea poate lucra acum numai cu el, fără să mai aibă trebuință a lua bani împrumut.

Când însoțirea a ajuns să lucreze numai cu banii ei și când și biserica și școala au fost asigurate prin fondurile înființate și sporite pe seama lor, țânta însoțirii este în mare parte ajunsă; de aici încolo câștigul ei se poate întrebuința pentru alte lucruri de folos obștesc, cum am pomenit mai sus.

Iată, dragii mei, din toate cele spuse puteți vedeà, că o bancă să-

tească, în felul cum v'am înfățișat-o eu, ar fi o binecuvântare pentru comuna „Viitorul“ și, cu ajutorul ei, în câțiva ani dvoastră ați ajunge în o stare de înflorire. Urmașilor veți lăsa în felul acesta un sprijin puternic de înaintare și spor în toate cum și o pildă vrednică de urmat.

Socotiți, dragii mei, toate aceste, și faceți o astfel de bancă sătească. Bunul D-zeu va fi cu dvoastră și urmașii vă vor binecuvânta“.

„Pe urma acestei cuvântări și la stăruința preotului și a câtorva fruntași, zice moș Todor, s'au găsit de toți 35 de oameni cari s'au învoit la facerea băncii. Și atâta a fost destul deocamdată.

Numai decât dl Spornic a cetit statutele, cari au fost primite, s'au ales conducătorii însoțirii și a rămas ca dânsul să îngrijească de înaintarea statutelor spre a fi întărite.

În mai puțin de 6 săptămâni toate au fost gata, așa că banca a putut să-și înceapă lucrările.

Ca prezident a fost ales preotul, ca contabil (purtător al socotelilor) învățătorul, iar cassar unul din cei

mai de încredere fruntași ai comunei. Toți aceștia au luat sarcina lucrărilor băncii fără de nici o plată, și toate au mers și merg bine“.

VI. Banca sătească după cinci ani dela întemeiere.

Preotul Peptea povestește întâmplările mai însemnate din trecutul de cinci ani al băncii din comuna „Viitorul“.

„Am înființat banca într'un cias bun, zice d-sa. Am avut, ce e drept, mult de muncit și de răbdat, dar nu-mi pare rău.

Sunt abià cinci ani dela înființarea acestei bănci și toate au luat altă față în comuna noastră.

De unde la început eram numai 35 de părtași, astăzi abià se mai găsește cap de familie în „Viitorul, care să nu fie părtaș la bancă prin câte o cvotă (parte) de Cor. 20.— așa că acum aproape toți locuitorii comunei au drept să-și spună părerea și să-și deie votul cu prilejul adunărilor băncii.

Și cum au ajuns să se înscrie aproape toți ca părtași? Așa că de

bani toți au avut trebuință în cursul timpului. Bani însă li s'a dat împrumut numai celor ce se făceau părtași. În felul acesta, azi a intrat unul și mâne altul, până au intrat aproape toți în ceată. Au mai rămas numai vr'o câțiva oameni cu purtări rele, pe cari să fi și voit ei să între în însoțire, nu i-am fi primit. Însoțirea noastră este o însoțire pentru oameni cinstiți. De aceea pe vr'o doi destrăbălați i-am dat afară, ferindu-ne de ei ca de ciumă.

În statutele sau contractul tovarășiei noastre, noi am pus apriat că luăm răspunderea pentru bunul mers al băncii cu toată averea noastră. Și aceasta ne-a ușurat mult ajungerea la banii trebuincioși în lucrările băncii și cu camete cât se poate de mici.

Primind banii cu mici camete, am avut putința de a-i da și noi împrumut cu camete mici, și prin aceasta a le înlesni datorașilor replătirea datoriilor.

Fiindcă oamenii din „Viitorul” erau mai toți legați cu datorii la bănci, mai mari sau mai mici, din apropiere și depărtare, cum și la cămățari, țânta

noastră de căpetenie a fost ca pe toți ceice plăteau camete prea mari la alte bănci, să-i atragem la banca noastră.

Ne-am zis: îi vom deslegă din cătușile altor bănci și ale cămătarilor, le vom pune camete mai ușoare, le vom face înlesniri în ce privește facerea împrumuturilor și terminul plătirii, le vom ciontă prilejul de a pierde timpul și de a fi supuși la mari cheltuieli când cu facerea împrumuturilor la băncile din depărtare, și mai ales vom urmări pas de pas pe toți ca banii să-i întrebuințeze bine, nu pentru ospete, pomeni, beuturi, haine de târg și peste tot pentru lucruri nefolositoare, adesea chiar netrebnice, — ci numai pentru lucruri cari ridică bunăstarea plugarului și-l înalță și sufletește.

Așà am zis, și cu ajutorul lui D-zeu, așà am și făcut.

Am fi voit să știm chiar dela înființarea băncii noastre ce datorii apasă asupra locuitorilor comunei „Viitorul“. Dar cum și de unde să poți aflà? Lucruri de aceste cei mai mulți le tănuiesc. Tot ce puteam ști, a fost că mai nime nu erà fără datorii.

Nu treceà săptămână ca unul sau mai mulți dintre datorași să nu fie amenințați cu judecată și supuși la grele pedepse în bani; așa că răul ar fi crescut de aici încolo foarte repede, dacă banca noastră nu pășea la mijloc tocmai când primejdia începuse a bate cu putere la ușe.

Suma datoriilor am putut-o afla numai cu vremea după ce oamenii noștri, văzând înlesnirile ce li-se fac la banca din comună au început a-și plăti, rând pe rând, prin mijlocirea acestei bănci, datoriile dela alte bănci.

Am aflat că la cele mai multe bănci, oamenii plăteau camete peste 10 la sută, astfel că oricât ar fi muncit și păstrat — ceeace mulți nu făceau — nu mai erà chip să plătească cametele și datoriile și să se mai descurce din mreja blăstămată a datoriilor.

Ce e drept o parte a locuitorilor au luat toiagul pribegiei și au pornit mai ales spre America, unde, într'un an doi sau trei au făcut parale și, pe calea aceasta, s'au scuturat de datorii. Dar cei mai mulți au rămas în vâltoarea greutăților și năcazurilor de tot felul, din care trebuiau scoși.

Erà timpul deci să întindem mâna de ajutor celor din vâltoare. Și ce am făcut?

Am împrumutat bani cu camete mici, cel mult cu 6 la sută, și i-am dat împrumut oamenilor noștri cu cel mult 8 la sută.

În felul acesta am făcut oamenilor mari înlesniri. Ei și-au plătit, rînd pe rînd, datoriile la alte bănci și au rămas în legătură cu banca noastră. Ei nu mai plăteau acum camete 10 și peste 10 la sută, ci cel mult 8 la sută. Nu mai pierdeau timpul cel scump cu facerea împrumuturilor, nu mai erau supuși adesea la judecăți și cheltueli mari din pricină că nu țineau seamă de sorocul de plată și peste tot erau scutiți și de alte multe greutăți și încurcături ce sunt de obicei în strînsă legătură cu datoriile.

Banca noastră a tras și ea folos și s'a întărit, în scurt timp, prin felul nostru de a lucra.

Câștig, mare câștig, a fost că noi până acuma am lucrat fără plată.

Răscumpărînd datoriile oamenilor dela alte bănci, am avut de lucru cu mulți bani, cari au adus camete în-

semnate și, chivernisirea bună fiind, în timp de 5 ani banca noastră a ajuns să aibă fonduri de peste 15 mii coroane, și s'au săvârșit și alte isprăvuri bune cu ajutorul ei.

VII. Banca în ajutorul economiei.

În urma lucrărilor de premenire, începute în timpul din urmă, oamenii din comuna „Viitorul“ pornesc pe căi mai bune.

Biserica, școala, banca, toate stăruie să ridice pe oameni la o stare mai bună. Biserica și școala deșteaptă mai ales mintea și oțelească voința oamenilor spre lucruri bune.

Banca ajută și cu fapta.

La înființarea ei plugăria stă foarte rău.

Banca începe să pună la cale, după un an dela înființarea ei, o mulțime de îmbunătățiri foarte folosite. Cu prilejul unei adunări, ținute spre acest sfârșit de cătră părtașii băncii, învățătorul arată oamenilor cum banca are să se pună în ajutorul plugăriei.

„Oameni buni — zice el — veniți să facem un pas înainte pentru îmbunătățirea plugăriei noastre.

Să vă spun părerea mea. Știm că plugăria ne hrănește pe toți. Trebuie deci să muncim bine câmpul, pentru că dela felul cum îl muncim atârnă mai totdeauna și câștigul.

Una o știm cu toții, că cu unelte bune numai ne jucăm, adecă facem lucrul bine și fără prea mari încordări, muncim mai puțin și câștigăm mai mult.

Unul din cei dintâi pași pentru sporirea câștigului nostru este agonișirea de *unelte* sau *mașini* aeeva bune de plugărie.

Intre aceste cele mai de căpetenie sunt: *plugul*, *grapa* și *tăvălugul*, apoi încă alte câteva, cum sunt *mașina de sămănat grâu*, *cea de sămănat și săpat cucuruz*, *trior pentru curățirea seminții*, *grapa de fânațe*, *mașina de tăiat nutreț* ș. a.

Unele din aceste trebuie să le aibă fiecare plugar, așa: plugul obicinuit, grapa, tăvălugul. Atâta numai că pe viitor, va trebui să vă înzestrați cu cele mai bune soiuri de astfel de mașini.

Pentru înlesnirea d-voastră banca are să facă tot ce-i stă în putință; pentru că știm că vă ajutăm la un lucru bun.

Spre acest sfârșit banca noastră s'a pus în înțelegere cu o fabrică de mașini, care ne va da lucru bun și mai ieftin ca de obicei.

Vi-se va da apoi puțința să plătiți pe rând, după adunarea roadelor din câmp.

Atâta însă nu e de ajuns. Este trebuință neapărată să mai facem încercări și cu alte mașini cari s'au dovedit că sporesc agoniseala noastră.

Aceste mașini, va fi bine, să le cumpărăm din banii băncii și toți părtașii să poată face întrebuințare de ele.

Ne trebuie un plug numit *plug sub pământ*, care pătrunde la adâncime și care merge pe aceeaș brazdă, în urma unui *alt plug mai mare, cu care se fac arături de desfundare*.

Pe lângă aceste e bine să cumpărăm din banii băncii o *mașină de sămănat grâu și trifoiu și alta de sămănat și săpat cucuruz*, de cari, pentru o plată mică, să poată face întrebuințare oricare părtaș.

Altă unealtă neapărat folositoare, pe care trebuie să o agonisim, este o *grapă de livezi*, care e făcută din niște lanțuri, cari se încrucișează ca

o rețea de plasă (ca un rociu) și la nodurile ei de încrucișare are cuie de fer cari întră sgăriind pământul.

Vom mai agonisi și un *trior* pentru alegerea seminții și *mașină de tăiat nutreț*. Cu aceste toate vom face un început spre o lucrare mai cuminte a pământului și cu timpul vom ajunge să avem din fiecare câte un număr mai mare, ca astfel toți părtașii însoțirii să le poată folosi când au mai mare trebuință, adecă în toiul lucrului“.

Vorbirea învățătorului nu a rămas fără de folos. Cu bună chibzuire și multă cumpanire s'au adus mașinile pomenite.

În felul acesta, cu ajutorul băncii, oamenii având la îndemână mașini și unelte bune de plugărie s'au obiceiuit tot mai mult cu ele. Zi de zi încearcă, unul cu una, altul cu alta și văd că pe urma lor roadele câmpului se înmulțesc și bunăstarea crește.

În locul unde s'a făcut întrebuințare la arătură și de un plug de desfundare și unde s'a grăpat cu o grapă bună și la urmă s'a dat cu tăvălugul, roada izbutea de obicei mai bine și

în timp de secetă și în timp ploios, spicul grâului eră mai mare și boabele mai pline, tuleii cucuruzului mai mari și mai mulți pe acelaș paiu și tot așa și alte plante.

Celce și-a curățit grâul înainte de sămănat cu triorul, și l-a dat în apă cu piatră vânăată, nu a avut aproape de loc buruiană de plivit și nici tăciune; vecinul său care nu a ținut seamă de aceste a trebuit să plivească cu săptămânile și grâul i-a fost plin de tăciune.

Celce de altă parte a sămănat grâul cu *mașina de sămănat*, făcând un lucru neasemănat mai bun decât sămănându-l cu mâna, a văzut însuș și au văzut și alții deosebirea în bine pe urma acestei mașini.

Și mai mult încă s'a putut vedea sporul în lucru și cruțarea timpului, la sămănatul și săpatul cucuruzului cu *mașina de sămănat și săpat*.

Nu mai puțin folositoare s'a dovedit a fi *grapa de fânate*. Aceasta în timp de doi ani a ajuns să fie întrebuințată de tot satul. Lucru firesc, că ea, curățind muschiul din iarbă, scormonind la rădăcina ierburilor și îm-

prăștiind bine mușinoaiele, a avut, ca urmare, o sporire însemnată a fânului și otăvii, iar pe urma acestora s'a sporit cu înlesnire, în scurt timp, numărul vitelor, și bunătatea lor, vacile au dat lapte mai mult și mai bun, iar cu aceste deodată a început să se arate dar și îndestulare în casele oamenilor din „Viitorul“.

N'au trecut patru ani și toate mașinile de plugărie, cumpărate de bancă, au fost plătite prin micile taxe, plătite de către ceice le întrebuințau.

Oamenii încă au plătit rând pe rând sau, cum se zice, în rate, banii împrumutați pentru cumpărarea de mașini bune de plugărie.

Mai târziu, văzând din pățanie folosul cel mare al mașinilor de tot felul, oamenii s'au întovărășit câte 5—10, și au cumpărat și alte feluri de mașini de plugărie, pentru că o mașină bună se plătește singură în câțiva ani, și de aici încolo rămâne ca în cinste.

Dela un timp oamenii nu mai împrumutau bani ca să-i dea pe lucruri netrebnice, ci numai pe lucruri aducătoare de folos, cum sunt mașinile ș. a.

În modul acesta banca sătească s'a dovedit a fi un izvor îmbelșugat de ajutor și binefaceri pentru locuitorii comunei.

VIII. Banca împarte pomi și semințe de legumi.

„Dragii mei, zice preotul cu prielejul tinerei unei prelegeri oamenilor în vârstă, mă doare inima văzându-vă așa de lipsiți și tigoși. Nu e o poamă în tot satul, nu-i legumă și alte multe nu-s. În felul acesta cum să nu fim noi lipsiți și cum să nu ne meargă rău, când așa nepotrivit și atât de puțin ne știm folosi de tot ce este împrejurul nostru?”

Cunosc oameni în alte sate cari câștigă zeci și sute de coroane în fiecare an numai din *poame* și *legumi* și cari, pe lângă acest câștig, au și pentru casă hrană bună din roada grădinilor în tot timpul anului.

În comuna *Merișor* s. p. nu e om care să nu aibă grădina și curtea închisă; iar în aceste câte 5—10 meri, câțiva peri, pruni, cireși, vișini și alți pomi.

Și tot în Merișor o parte a grădinei este cultivată cu cele mai trebuincioase legume: morcovi, pătrânjei, celer, ceapă, aiu (usturoiu), salată, fasole, ridichi, curechiu, cărălabes, pătlăgele, ardeiu, castraveți ș. a.

La ce le sunt acestea bune Merișorenilor? La multe, dragii mei.

Incepând de pe la Rusalii, casa lor este plină cu poame văratices, cum sunt cireșele și vișinile; când se gătesc acestea încep să se coacă perele văratices și așa mai departe urmând merele, prunele ș. a.

Din prune fac toamna așa-numita miere de prune sau lictar, care e o hrană foarte plăcută, o parte a prunelor și perelor le uscă pe coșar, putându-se astfel mai bine păstră, iar din prune mai gătesc și așa-numitul vinars sau rachiu de prune și din mere vin de mere. Ceice au grădini mai mari și pomi mai mulți și de soiurile cele bune și sume frumoase, vânzând poame crude, poame uscate, lictar ș. a. Astfel au ajuns merișoreni la câștig din poame de zeci și sute de coroane și prin aceasta la îmbunătățirea stării lor.

Le-a ajutat mult la aceasta și cultura legumelor, lucru pe care îl săvârșesc mai ales femeile.

De ce folos sunt legumele? De foarte mare folos.

O mâncare gătită cu legume e nu numai mai gustoasă, dar și mai întăritoare și sănătoasă. Așa e cu orice zamă, tocană, friptură ș. a.

Din o mare parte a legumelor se gătesc mâncări așa-numite de legume, cum sunt: zama de salată, de morcovi, de fasole, de mazăre, de căralabe, de crumpene ș. a.; apoi morcovii prăjiți, fasolea și mazărea frecată, tocana de crumpene și de ciapă și curechiul călit, fără să mai pomenim ce bucată bună ne îmbie curechiul cu carne, ardeiul umplut ș. a.

Toate sunt bune și folositoare, până chiar și hreanul, cimbrul, tarcănul, mărarul ș. a.

De cum se desprimăvărează și până în ceealaltă primăvară Merișoreni au legume îndeajuns pentru ei, și la unele case, cu grădini mai mari și femei mai harnice și cu minte, au și de vânzare.

Primăvara se începe cu salata și ceapa; deodată cu aceste: cu ridichile, cu frunzele de pătrânjei, de tarhon, de aiu și de mărar; mai târziu vin la rând: mazărea, cărălabele, fasolea verde și morcovii, cărora le urmează crumpenele, castraveții, celerul, curechiul ș. a.

Iată aceste sunt legumele cele mai de căpetenie, cari dau o hrană bună în tot timpul anului, anume primăvara, vara și toamna, luându-le în stare proaspătă din grădină, iar peste iarnă din pivniță sau, în lipsa acesteia, din un bordeiaș sau groapă făcute în vederea păstrării lor.

Ei, dragii mei! Ce credeți Dumnezeu voastră? N'am putea oare și noi face ce au făcut Merișoreni aceia?

Eu cred că da, trebuie să facem. Cu cât mai în grabă cu atât mai bine.

Sfatul meu este: să stăruiți toți, ale căror grădini și curți vă sunt rău îngrădite sau cu totul deschise, să le închideți, care cum puteți, dar să le închideți. Unii cu gard de grădele, alții cu gard de măracini aduși de pe coastele dealurilor, alții cu rămășițe de paie, ogrinji, tulei ș. a. până când

vom află mod de a închide aevea bine toate grădinile.

Toți ceice veți da ascultare sfa-
tului meu, închizându-vă curtea și
grădina, o să aveți prilejul a sădi în
ele la primăvară câțiva altoi și a cultivă
legume și în felul acesta o să ajungem
și noi în scurt timp să avem grădini de
pomi și legume ca și Merişoreni.

Vrem să aducem pe bani din o gră-
dină mare a țării 1000—2000 de altoi de
meri și peri, cum și alți pomi nealtoiți.

Toți sătenii puteți să cumpărați
din acești pomi. Prețul lor are să fie
foarte mic, poate nici atâta cât dă un
fumător pentru tutun într'o lună sau
cât îl costă pe unul din Dumneavoa-
stră un chef (petrecere) dintr'o seară.

E toamnă. Invățătorul și eu ne-am
gândit să lucrăm și pe altă cale pen-
truca comuna noastră să ajungă la
pomi mulți, buni și ieftini.

Știți că grădina școalei, de peste
un jugăr, am închis-o. Toți ați dat
mână de ajutor pentru ducerea la înde-
plinire a acestui lucru bun. O parte
a ei a fost săpată adânc cu hârlețul,
și cealaltă se va săpă rând pe rând
până dă gerul.

În partea săpată și greblată învățătorul, împreună cu școlarii, au făcut straturi, în cari vom sămăna sâmburi de poame, din cari apoi crescând pomi și pe aceștia altoindu-i, să putem umplea cu timp toate grădinile, chiar și ulițele, drumurile hotarului și anumite locuri potrivite din hotar.

Iată aici am agonisit 2 litre de sâmburi de mere pădurețe, o litră de sâmburi de pere pădurețe apoi sâmburi de prune, cireșe, vișine ș. a.

Acești sâmburi îi vom sămăna în zilele acestea în straturile din grădina școalei, și cu acest prilej e de dorit să nu lipsească nici unul din Dumnezeuastră și, dacă se poate, să mai vină și alți oameni, să vină cât de mulți. Să nu vi-se pară un lucru nevrednic de luare aminte sămănarea și peste tot prăsirea și îngrijirea pomilor. Nu! Dimpotrivă. Să mă credeți, pomii mulți, când îi vom aveà, și îi vom aveà de bună seamă, vom pregăti un viitor mai bun pentru noi și pentru urmașii noștri“.

Despre folosul pomilor și legumelor și despre felul cultivării lor,

atât preotul cât și învățătorul au vorbit oamenilor și cu alte prilejuri.

Dar ei n'au rămas numai la vorbă. Fapta, mai ales aceasta a fost care a mișcat și pornit pe săteni la lucru.

Intr'o Sâmbătă după amiazi atât copiii cât și copilele din școala de repetiție (dela 12—15 ani) cât și mare mulțime de bărbați și câteva femei se aflau în grădina școalei, unde învățătorul le-a arătat cum se samănă sâmburii de mere și pere, apoi cei de prune, vișine ș. a.

Școlarii și o parte a oamenilor mai îndemânatici au săvârșit lucrările trebuincioase la sămănat împreună cu învățătorul.

Cu acest prilej li-s'a arătat cum trebuie săpat pământul grădinei de cu toamna, atât pentru cultura pomilor cât și pentru cultura legumelor.

Ce s'a făcut la școală, a făcut și preotul în o parte a grădinei parohiale; iar în urma acestor pilde de fapte bune și a îndemnului neîntre-rup, ce li-s'a dat, au urmat să facă și alții asemenea.

În grădina preotului li-s'a arătat oamenilor și cum trebuie făcute gro-

pile pentru plantarea altoilor: cât de afunde, cât de largi și la ce depărtare, spunându-li-se că ele trebuie făcute de toamna.

Cu bani de ai băncii s'au arvunit, în timpul iernii, 2000 altoi de meri și peri și pentru școală un număr mai mare de pomișori nealtoiți: meri, peri, pruni, cireși, nuci, frăgari ș. a.

Tot pe banii băncii s'au adus și câțiva chilogrami de cele mai alese semințe din tot felul de legumi.

Înspre primăvară s'a stărunit de nou pentru închiderea grădinilor, pentru săparea lor și pentru facerea gropilor pe seama altoilor. Mulți au urmat povețele ce li-s'a dat și cei mai mulți și-au adunat și suma trebuincioasă pentru plățirea pomilor.

Toți cari și-au închis grădina și au săpat-o au căpătat câte doi altoi în cinste și sămânța de legume toată în cinste.

Un altoiu, la fața locului în comună, s'a venit cu 50 fileri; așa că pentru suma de 5 coroane s'au căpătat 10 altoi frumoși, sănătoși și de soi ales în vârstă de 4 ani.

Pe seama școalei s'a ținut un număr mai mare de altoi mai tineri. Preotul de asemenea a ținut un număr mai mare de altoi. Dintre țărani în stare mai bună s'au găsit unii cari au cumpărat și câte 20 de altoi; astfel că altoii s'au împărțit toți până la unul.

Plantarea pomilor s'a făcut cu toată îngrijirea. Când cu împărțirea lor s'au plantat câțiva pomi la școală în vederea tuturor oamenilor și a copiilor de școală, punându-se lângă fiecare câte un par și legând pomișorul de el. Li s'a mai spus apoi cum să ude și să îngrijească pomișorii.

În urma atâtor sfaturi și pilde toți ceice au cumpărat pomi au și știut cum să-i pună și cum să-i îngrijească.

Ca și cu pomii s'a urmat la școală, fiind de față și multe femei, cu săpatul grădinei de legume, facerea structurilor și sămănarea semințelor de legumi.

Femeile și în parte bărbații cum și copiii și copilele din școala de repetiție au făcut acasă cum li s'a arătat în grădina școalei.

Încă în acel an oamenii au văzut și s'au încredințat despre folosul le-

gumelor; iar pomii s'au prins aproape toți, spre marea bucurie a stăpânilor lor, cari din acest început au luat îndemn pentru alte lucruri folositoare și după ei și alții cari la început se codeau, stând neîncrezători la o parte.

IX. Rând bun în trebile comunale.

„Pe urma începutului bun în trebile bisericii, școalei și băncii — zice preotul din „Viitorul“ — nici trebile comunale nu mai puteau să rămână baltă; și aici trebuia să se facă rânduială.

Multă vreme au lipsit acestei comune căpeteniile aveau bune și de aici a urmat în mare parte ticăloșirea ei. A fost mare noroc că, în locul notarului strămutat în altă comună, am nimerit un notar mai harnic și cu trageră de inimă pentru binele comunei. Iar la cea dintâi schimbare a *primăriei* și *reprezentanței comunale* (comitetul satului) am izbutit să alegem persoanele cele mai de seamă și mai iubitoare de dreptate.

Primar am ales pe Toma Grozea, om cu stare bună, iubitor de dreptate și de rânduială și inimos, care, de

altfel, numai în școala oamenilor în vârstă își câștigase prin mare strădanie, puțină cunoștință de scrisoare și carte.

Subprimar am ales pe Teofil Florea, *cassar* pe Irimie Stejar, *polițar* pe Costea Pipernea, *tutor orfanal* pe George Popa, *vornic* (încredințat cu supraveghierea hotarului) pe Dumitru Pădurean; iar acești patru din urmă și ca *jurați prețuitori*. Toți aceștia au învățat a scrie și ceti în școala oamenilor în vârstă și astfel toți, până la unul, se obicinuiseră a ține seamă de povețele pentru săvârșirea lucrurilor de folos obștesc.

Știam cât de puțin cunosc oamenii *legile* privitoare la trebile comunei și tot așa și *drepturile* și *datorințele* lor de cetățeni, cum și *drepturile* și *datorințele* ca *încredințați* cu *slujbe* din partea comunei.

De aceea în prelegerile ce am ținut oamenilor în vârstă, una din cele mai de căpetenie ținte mi-a fost: să luminez pe oameni asupra *drepturilor* și *datorințelor* lor și peste tot asupra *legilor* comunale.

Le-am spus adesea că legea dă comunelor mari drepturi: de a se chivernisi ele prin oamenii lor, și că „*cum își aștern așa dorm*“.

Tocmai de aceea, fericit e satul care are noroc de oameni cunoscători ai legilor și cu râvnă și dreptate pentru binele de obște.

Pentru buna chivernisire a sa, fiecare sat ar trebui să aibă un „*Statut*“ (lege), făcut în marginile legilor țării și potrivit împrejurărilor deosebite ale fiecărui sat. Unde s'a făcut un astfel de statut bun, în care se ține seamă de toate trebuințele comunei și unde se urmează căile arătate în el, acolo neapărat trebuie să meargă toate bine și comuna să înflorească.

Facerea unui asemenea statut, potrivit împrejurărilor comunei noastre „Viitorul“, a fost una din lucrările cele dintâi când ne-am pus să îndreptăm rânduiala slabă a acestei comune.

În statut am avut în vedere tot ce poate fi spre binele comunei, anume:

cum să se adune și îngrijească *averea comunei*;

cum să se înmulțească *averea singuraticilor* prin întreprinderi bune și folositoare;

cum să se îngrijească *averea orfanilor*;

cum să se poarte grije de *săraci*;

cum să se statorească și încasseze *dărilor și aruncurile comunale*;

cum să se țină *rând bun* în comună;

cum să se urmeze pe viitor la *zidirea caselor* și celorlalte nemestii (zidiri economice de tot felul);

cum să se poarte grije de *curățenia curților* și mai ales de facerea unei *groape bune pentru păstrarea gunoiului și udului de animale*, de *curățenia ulițelor* și a *hoarnelor*;

fumatul să fie oprit pe strade, prin curte, grădină și peste tot. pe afară;

cârcimele să fie închise în dumineci și sărbători;

cum să se orânduiască pe viitor *șezătorile și petrecerile tinerimei*;

cum să se urmeze la ținerea în stare bună a *drumurilor și podurilor comunale*;

cum să se țină pe viitor o mai

bună rânduială în cumpărarea și ținerea *animalelor de prăsilă*: tauri, armăsari, vieri, berbeci, ș. a.;

cum să se îndeplinească mai bine cerințele *legii poliției de câmp*, pentru ca fiecare om să-și poată folosi cât mai bine bucata sa de pământ;

mai departe cum are să se urmeze la *prețuirea pagubelor în câmp* și altele.

Am stăruit îndeosebi asupra datorințelor fiecărui membru al primăriei comunale, spunând că toți au să fie *iubitori de dreptate* și să nu râvnească la bunul altuia;

că ei, ca fruntași, trebuie să fie *pildă de bune purtări* întru toate;

astfel să se ferească de *cârcime*, *de beții*, *de nelucrare* și alte fapte păcătoase. Toți, începând cu primarul și notarul până la cel din urmă *pârgar* și *jitar*, să fie la locul lor, împlinindu-și datorințele și ținând seamă de drepturile cari li-se îmbie prin lege.

Prelegerile au deșteptat pe oameni. Ele au avut darul de a le câștiga inima pentru înnoiri folositoare pe seama comunei și deodată și pe seama lor.

Noua primărie comunală și noua reprezentanță au primit statutul de care am făcut pomenire mai sus și, fiind el făcut în marginile legii, a fost întărit și de deregătoriile mai înalte.

Dar bunele orânduiți prevăzute în statut au și fost puse în lucrare de cătră oamenii cei noi din fruntea satului.

Toți aceștia se întreceau unii pe alții întru îndeplinirea datorințelor. Ei au fost ajutați mult în lucrarea lor de toți ceice au luat parte la prelegeri și de cătră căsenii acestora.

Fără îndoială, piedeci s'au ivit destule în calea cătră o schimbare spre bine a lucrurilor în comună, pentru că oamenii sunt mulți și lipsele și năcazurile mari. Voința neștrămutată însă a celor puțini și buni, zi de zi biruiă câte o piedecă și puneă la cale câte o înnoire prevăzută în statut.

În scurt timp aproape tot satul a început să vadă că bine s'a pornit cum s'a pornit. Astfel împotrivirile se împuținează, oamenii încep să rămână în marginile trase de lege și darul și binecuvântarea lui Dumnezeu încă nu întârzie“.

X. Rând mai bun în hotar.

„O iarnă întreagă — zice preotul — am stăruiț mereu mai numai asupra chipului cum am putea să facem un rând mai bun în hotarul comunei.

La început am stăruiț asupra folosului ce ar urmà din comassare.

Am arătat oamenilor, că e rău și păgubitor obiceiul de a lăsa pământul ogor, în felul cum fac plugarii noștri mai pretutindenii, pentrucă:

1. Pământul bine lucrat și bine îngrășat (gunoit), se poate sămăna, an de an, cu bun folos, — cel mult lăsându-se ogor la 6, 8, 10—15 ani odată și nu tot la al treilea an.

2. Foloasele ce plugarii le au pe urma ogorului sunt așa de neînsemnate, că o schimbare a acestui fel de lucrare trebuià negreșit începută.

Ce face plugarul cu moșia împărțită în mulțime de sorțite sau fășii de pământ?

Abià împlântă plugul într'un loc și întorcând câteva brezde e și gata. Astfel pleacă la alt loc, unde iarăș nu are mult de lucrat și trebuie să plece la alt loc sau acasă. Sdroabă mare pe om și vite, pierdere de timp cu um-

bletul încoace și 'ncolo, iar treabă puțină. Tot așa se întâmplă la cosit și mai ales la uscatul fânului, la secerat cules și cărat. Alergătură multă, treabă puțină. Alergăturile se fac pierzând timpul; pierderea de timp e pierdere de lucru și pierderea de lucru, pierdere de câștig. Aceste pierderi sunt foarte mari; mari pentru fiecare plugar, și nesămuite pentru locuitorii unei comune și mai ales ai unei țări. Tocmai de aceea plugarii trebuie să stăruie mereu, ca moșia să o aibă cât mai neîmpărțită sau mai comassată pentruca astfel să o poată lucra cu folos cât mai mare.

Și tocmai de aceea comassarea hotarului poate fi privită ca o schimbare foarte însemnată în plugărie, care are să fie un izvor de câștig prețios și trainic, și va aduce în scurt timp dar și binecuvântare asupra tuturor locuitorilor.

Am arătat mai departe că piedeca cea mai mare ce stă în calea acestei înnoiri folositoare este *pășunatul*.

Plugarilor noștri li se pare un lucru cu neputință să se lipsească de pășunatul miriștilor, al cucuruziștilor

și al ogorului. Și totuș s'ar putea și ar trebui să se facă. Dacă o adunare a poporului din comună ar hotărî așa, nime nu s'ar pune împotriva acestei hotărîri.

De s'ar întâmpla așa, fiecare plugar ar avea mână slobodă de a folosi cât mai bine locurile sale și a nu mai lăsa ogor.

În locul ogoarălor sterpe, de puțin folos pentru pășunat, s'ar putea să-mână trifoiu și alte ierburi de nutreț, cari ar fi cel puțin întreit mai folositoare, prin belșugul de hrană bună și multă ce ar îmbia pe seama vitelor.

E lucru mare a cultivă înțelepțește fiecare plugar an de an câteva locuri mai mult, și fiecare comună câteva sute sau chiar mii de jugăre mai mult.

Pentru un plugar, sporul socotit în bani se poate urca la câteva zeci sau sute de coroane, pentru locuitorii unei comune la multe zeci sau sute de mii, iar pentru un popor întreg la multe, foarte multe milioane.

Oricât am stărui pentru comasarea hotarului — zice preotul — de-

ocamdată nu am putut înduplecà poporul să o facă.

Se temeau oamenii că unora li s'ar veni locuri slabe în locul celor bune, se temeau apoi de cheltueli mari și alte multe.

Am izbutit însă să-i înduplec să se învoiască, ca totuș să facem o înnoire în lucrarea hotarului.

Anume: fiecare locuitor să rămână stăpân al tuturor locurilor sale din câmp, atât al acelor de arat cât și al acelor pentru fân.

Se statorește însă, ca de încercare pe timp de 12 ani, să *nu se mai lase ogor*, și pășunatul în tot cuprinsul locurilor de arat se oprește.

Cu prilejul aratului, sămănatului, căratului ș. a. vitele se vor desprinde numai în funii, dându-li-se hrana deagata.

Pășunatul nu se lasă dintr'odată liber pe seama vitelor, ci se împarte în 3 părți. Cu chipul acesta, până se paște o parte, în celelalte două crește de nou iarbă îndestulitoare.

Deosebit de pășunatul vitelor se lasă loc de *pășunat pe seama oilor* și iarăș deosebit pe *seama porcilor*.

O bucată de loc de vr'o 200 jugăre, așezată într'o parte scutită de vânturi a hotarului și cu pământ bun, s'a lăsat pentru a fi plantată cu altoi.

Un loc de 4 jugăre în apropierea comunei s'a dat pentru o *școală economică de pomi și de viță de viie*.

Locul unde au fost viile rămâne tot pentru *vii*.

În altă parte s'a rupt o bucată de loc pentru *curechiște*.

Cum s'a urmat acum la lucrarea hotarului?

Fiecare plugar și-a rânduiește treburile astfel ca locurile sale de arat să și le împartă în 4 părți:

În una din aceste părți fiecare a sămănat:

În anul întâi: cucuruz, napi, crum-pene.

În anul al doilea: orz sau ovăs cu trifoiu.

În anul al treilea: trifoiul sămănat în anul al doilea.

În anul al patrulea: grâu.

În *partea a doua* a moșiei a sămănat:

În anul întâi: orz sau ovăs cu trifoiu.

In anul al doilea: trifoiu.

” ” ” treilea: grâu.

” ” ” patrulea: cucuruz, napi,
crumpene.

In *partea a 3-a* a moşiei a sămănat:

In anul întâi: trifoiu.

” ” al doilea: grâu.

” ” ” treilea: cucuruz, napi,
crumpene.

In anul al patrulea: orz sau ovăs
cu trifoiu.

In *partea a 4-a* a moşiei a sămănat:

In anul întâi: grâu.

” ” al doilea: cucuruz, napi,
crumpene.

In anul al treilea: orz sau ovăs
cu trifoiu.

In anul al patrulea: trifoiu.

S'au mai desluşit: ¹

Anul	Partea de moşie			
	1	2	3	4
1	Cucuruz, napi, crumpene	Orz sau ovăs cu trifoiu	Trifoiu	Grâu
2	Orz sau ovăs cu trifoiu	Trifoiu	Grâu	Cucuruz, napi, crumpene
3	Trifoiu	Grâu	Cucuruz, napi crumpene	Orz sau ovăs cu trifoiu
4	Grâu	Cucuruz, napi, crumpene	Orz sau ovăs cu trifoiu	Trifoiu

¹ Din cartea: *Scrisori către plugari* de C. Sandu.

În toate cele patru părți ale moșiei grâul urmează după trifoiu, pentru că după el grânele izbutesc foarte bine. Și astfel trifoiul este una din plantele menite să țină locul ogorului sterp, ce plugarii noștri obicinuesc a-l lăsa an de an.

În chipul acesta, pe urma ogorului scos din obicei, și prin o împărțire mai cuminte a locurilor de arat în 4 părți, și nu în două sau trei hotară sau furdulașe, — a urmat mult spor și binecuvântare.

Bucate se adună mai multe decât odinioară. BCU Cluj / Central University Library Cluj

Pentru vite se adună *nutreț* mai mult și mai bun așa că ele se pot ține, ici-colea, chiar și peste vară în grajd.

Pe calea aceasta se adună *gunoiu* mai mult; vitele dau *lapte* mai mult și mai bun, și astfel un spor vădit se arată la toți plugarii și în toate.

Mai ales *economia vitelor* începe să înainteze văzând cu ochii; pentru că a treia parte din hotar, care până acum — ca ogor sterp — nu aducea mai nici un folos, prin felul cel nou de lucrare, a început să deie mii de cară de nu-

treț de cel mai bun, mai ales *trifoiu*. Cu acest nutreț se pot țineă — iarna, vara, — vite mai multe și mai bune, și în felul acesta bunăstarea singuraticilor locuitori și a comunei peste tot sporește de ți-e mai mare dragul“.

XI. Comuna în ajutorul îmbunătățirii economiei vitelor.

„Oameni buni, zice preotul în o prelegere a sa, încă din timpurile cele mai vechi, *animalele de casă* au fost tovarășe nedespărțite ale omului. Vitele au fost ținute, chiar dela început nu numai pentru *muncă*, ci și pentru *carnea, laptele și pielea* lor.

Fără vite e cu neputință a face plugărie; pentrucă omul nicicând nu va putea să trăiască fără lapte, unt, brânză, carne și alte, și prin urmare nu ne vom putea lipsi în veci de vite.

Și dacă chiar ne-am putea lipsi de toate celelalte, nu ne vom putea lipsi de *gunoiul vitelor*, care e îngrășământul cel mai bun și cel mai ieftin pe seama câmpurilor și grădinilor noastre.

Prin urmare vitele sunt partea de căpetenie a bogăției oricărui plugar.

Dar cari vite? de bună seamă vitele de soiu bun și bine îngrijite. O vită de soiu bun aduce folos cu mult mai mare decât una de soiu rău, deși ținerea acesteia adeseori nu cere mai mult nutreț și nici mai multă îngrijire.

Vă întreb acum: țineți D-voastră seamă de acest adevăr în creșterea vitelor?

Vitele D-voastră sunt cum se nimereste, de soiuri nu prea de laudă, adesea slabe, rău grijite, neșesălate și rău hrănite.

Da! Pentrucă așa v-ați pomenit. Ei, dar în trecut eră cu totul altcum rostul lucrurilor.

În trecut erau oameni mai puțini și moșiile nu erau așa îmbucătățite ca acum. Astfel ei puteau să țină vite mai multe, fie și mai rele.

Azi, în împrejurări atât de deosebite față de trecut, cu moși mici, cu date multe și alte greutăți nenumărate, nu mai merge așa.

Ca în multe altele, așa și în economia vitelor trebuie neapărat să o rupem cu trecutul și să prăsim *soiuri mai alese de vite*.

Sunt soiuri de vite ale căror vițeii la vârsta de jumătate an au preț mai bun decât o vită mare din soiul nostru slab și pipernicit.

Și iarăș sunt vaci de alte soiuri, cari dau lapte îndoit și întreit mai mult decât vacile ce ținem noi acum.

Nu ne-am vreă binele nostru, ne-am fi chiar înșine dușmani, dacă n'am încercă să facem înnoire și în această privință.

Dar de unde și cum să începem?

Vitele din satul nostru sunt *albe surii în păr și cu coarne mari*. Ele se îndestulesc și cu nutreț mai slab. Rabdă vara căldurile și iarna gerul cel mai mare. Sunt obicinuite cu toate nevoile. Boii sunt foarte tari, iuți și neîntrecuți de jug. Vacile dau lapte gras, dar puțin. Partea lor slabă e că cresc prea încet. Ele nici nu se îngrășe așa bine ca alte soiuri de vite, cum sunt s. p. cele roșii, îndeosebi vitele *Pinzgau*. Aceste vite sunt bine făcute și au o statură frumoasă: capul scurt, fruntea lată, coarne mici galbene, grumazi puternici cu salbă sau bărbie mare, trup lung și bine încheiat, largi în șele, coaste puternice și bine arcuite, flă-

mânzările totdeauna pline. Partea dinapoi e rotundă și bine dezvoltată. Pielea lor e subțire, moale și se poate ușor mișcă. Au păr scurt, luciu, roșu-închis, ori roșu-gălbui (roșcat), iar pe spinare au o vargă lată albă, care se întinde pe întreaga parte dinapoi cu coadă cu tot, pe uger, pe sub foale și la unele albul acesta încunjură ca un inel partea deasupra a picioarelor. Pe bot sunt totdeauna albe sau galbine, tot așa în jurul ochilor.

Vitele de Pinzgau cresc foarte iute, la 2—3 ani sunt mari. La mâncare nu sunt alegătoare. Se îngrășe bine și dau lapte mult, 2400—3000 litri la an. Boini ajung la o greutate până la 10 măji metriche.

Vitele acestea se trag din o țară muntoasă numită Svițera (Svait) sau Elveția și se numesc și vite de Svițera. Le priește și se îngrășe tot așa de bine la munte ca și la șes. Sunt frumoase, sprintene, bune de lapte și se pot întrebuința și la jug. Boini îndeosebi sunt foarte tari.

Iată, dragii mei, soiul cel mai prețios de vite! Vacile dau lapte îndoit și întreit mai mult decât vacile

albe-surii și prețul lor adesea e îndoit sau întreit mai mare. Prețioase sunt, precum am mai spus, și pentru că cresc îngrabă.

Cred că mă înțelegeți, dragii mei, și mai ales veți înțelege folosul și binele ce ar urmà asupra D-voastre, a tuturor și asupra comunei întregi, dacă am izbuti cu timp să răspândim acest soi de vite în satul nostru.

Mă întreb acum de nou ce-ar fi de făcut?

Bine ar fi dacă fiecărui dintre D-voastră i-ar da mâna să-și cumpere câte o vacă sau măcar o vițea Pinzgau, soi curat. Aceasta au făcut-o oameni din alte sate, din apropierea orașelor sau chiar din orașe, unde laptele se caută și plătește foarte bine. Știm astfel de sate în cari s'au adus vaci de Pinzgau în preț de zeci de mii de coroane. Noi însă, în starea noastră de azi, nu o putem face aceasta. Putem însă face altceva. Putem să începem fără amânare îmbunătățirea soiului nostru de vite pe altă cale, cu mai puține cheltuieli și totuș bine.

Aceia dintre Dumneavoastră, cari pot să-și cumpere cât mai îngrabă

câte o vițea Pinzgau de soiul curat, din cari, cu timpul vom putea răspândi acest soiul în întreaga comună.

Pentru obște este neapărat trebuincios să agonisim *tauri de Pinzgau*. Cu ajutorul lor vom îmbunătăți soiul vitelor noastre albe-surii, iar din vițelele și vacile Pinzgau, ce-și vor agonisi unii dintre D-voastră, vom putea în scurt timp să avem în comună un număr mare de vite, soiul curat de Pinzgau.

Noi avem în comună 250 vaci și juninci, și la aceste numai 2 tauri albi, și și aceia ca vai de ei.

Așa nu e bine.

Un taur bun e de ajuns peste an la 50 de vaci. La 250 de vaci și juninci ne trebuie 5 tauri buni, trecuți de 2 ani.

Cu taurii noștri, puțini și jigărîți, parte mare a vacilor noastre rămân sterpe. În loc de 250 de viței, nu avem nici măcar o sută, și și aceștia slabi, iar vacile fără lapte. Pagubele astfel sunt foarte mari.

Părerea mea este ca să cumpărăm trei tauri Pinzgau și doi tauri albi.

Și nici atâta nu e de ajuns. Trebuie să îngrijim de tauri altfel de cum s'a făcut până acum.

Ei trebuie ținuți în grajd bun, cu hrană potrivită, adăpați și țesălați mereu.

Vacile trebuie aduse deosebit, câte una, care cum arată semne de gonit, și lăsate cu taurul împreună, în ocolul făcut anume. Ele trebuie supravegiate, pe cât se poate de cătră stăpân, și nu de servitor, pentru că se știe că: „ochii stăpânului îngrașe și direge vita“.

Pentru buna îngrijire a taurilor nu trebuie cruțat nimica.

Spre acest sfârșit trebuie făcut un grajd bun cu mai multe încăperi, cu ocol pentru gonit, cu alte despărțăminte pentru armăsar, vieri și casă pentru îngrijitor.

Îngrijitorul însuș trebuie să fie un om cinstit, priceput și de nădejde, pentru că lui i-se încredințează o avere întreagă“.

Pe urma acestei prelegeri oamenii încep a se încredința, că adevărat e ce li s'a spus. Preotul le-a mai citit și din cărți despre folosul vitelor Pinzgau, despre îngrijirea taurilor,

despre grajdul și întocmirile pe seama lor ș. a.

Iar când oamenii au început să vadă că, zău, bine e cum le spune preotul, treaba aceasta a fost adusă înainte și în reprezentanța sau sfatul comunei.

Aici preotul a izbutit să înduplece pe oameni ca să aducă hotărîrea următoare:

Reprezentanța comunei „Viitorul“ hotărăște să se cumpere cinci tauri, dintre cari trei de soiul Pinzgau curat, iar doi albi.

Hotărăște mai departe să se cumpere pentru cele 30 de iepe din comună un armăsar; iar pentru prăsirea porcilor 5 vieri de soiul Mongoliță.

Intocmirile trebuincioase pentru adăpostirea acestor animale se vor face pe locul comunal de lângă sat, numit „Vălișoara“, unde se va închide un teritor de 4 jugăre pentru cultivarea de trifoiu și alte plante, și unde se va lăsa un loc liber, ca taurii să se poată mișcă.

Pentru facerea întocmirilor din vorbă, pentru închiderea locului, pentru cumpărarea taurilor, armăsarilor

și vierilor, mai departe pentru întreținerea animalelor și plata îngrijitorului se votează suma de K 7000.

Banii se vor împrumută dela bancă cu îndatorirea de a se plăti în timp de 20 de ani.

În comisia pentru pregătirea lucrurilor și ducerea lor la bun sfârșit se aleg: primarul Toma Grozea, subprimarul Teofil Florea, cassarul Irimie Stejar, notarul Petru Todescu și preotul Ioan Peptea.

Îngrijitor al vitelor de prăsilă se alege George Văcar, om de omenie și priceput la economia vitelor. El va avea să locuiască în casa ce se va face anume pentru îngrijitor și i se va da un loc în apropiere, unde să poată cultivă bucatele trebuincioase pentru sine și i se va da deocamdată și o plată de 20 coroane la lună.

În urma acestei bune hotărâri, întărite și de deregătoriile mai înalte, în scurt timp toate se duc în îndeplinire spre mulțămirea de obște.

Cinci din fruntașii comunei și-au cumpărat și câte o vițea de soiu curat

Pinzgau. Cassarul a fost încredințat în sfârșit cu supraveghierea bunului mers al economiei vitelor de prăsilă.

Toate au fost bine rânduite. Economia vitelor a fost pusă pe un temeliiu sănătos și astfel sporul creștează văzând cu ochii.

Ingrijitorul George Văcar a început să cetească în timpul liber cărți de economia vitelor și în chipul acesta din zi în zi știă tot mai bine ce și cum trebuie să urmeze la buna îngrijire a animalelor de prăsilă ce i s'au încredințat spre ocrotire.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

XII. Fond bisericesc. Insoțire de femei. Obiceiuri bune.

„Sunt trei ani — zice preotul — de când protopopul nostru Grigorie Marienescu ieșind la vizitație în parohie, ne-a lăsat o zestre frumoasă.

El când iese din comună, pe lângă împlinirea trebilor cari se țin strâns de datorința sa, de obicei pune la cale și câte un lucru nou, de folos obșteșc.

Cu prilejul numit dânsul a venit la biserică, ce eră plină de credincioși, bărbați și femei, tineri și bătrâni,

și după evanghelie a ținut poporului o frumoasă cuvântare despre datorințele *bunului creștin*.

A vorbit îndeosebi despre datorințele creștinilor către *Casa lui Dumnezeu și pentru cimiter (progadie)*, apoi despre obiceiurile dela *botez, nunți și îngropăciuni*.

Arată că creștinii cei adevărați întotdeauna au iubit biserica și au purtat grije ca ea să fie mare, frumoasă și înzestrată cu cele trebuincioase. În o astfel de biserică creștinul se simte mai bine și o cercetează mai bucuros, pentruca să se adeverească cuvintele sfintei Scripturi: „*Cât sunt de iubite lăcașurile tale Doamne al puterilor. Dorește și se stârșește sufletul meu spre curțile Domnului*“.

Arată mai departe cum biserica din comuna „Viitorul“ este *mică și săracă* și că poporul trebuie neapărat să caute căi și mijloace ca, cu timp, să ridice un lăcaș mai vrednic pentru preamărirea lui Dumnezeu.

Spune cum au făcut locuitorii comunei „*Vălișoara*“ *biserica* lor frumoasă, cum au adunat *fonduri* pe

seama ei, cum au închis și rânduie cimiterul ș. a.

„Sunt abia 15 ani, zice Domnia sa, de când în comuna „Vălișoara“ eră o biserică mai slabă decât biserică D-voastre. Biserica aceea n'avea nici un ban adunat, cimiterul eră deschis și mormintele erau scormonite de turma rămătorilor ce de multeori își făcê trecere peste ele.

Bunul Dumnezeu a dat însă acelei comune un preot vrednic, care în timp de abia 15 ani a știut să schimbe fața lucrurilor și, pe lângă alte multe întocmiri folositoare, a făcut și biserică acea frumoasă, înzestrată cu avere și a rânduie cimiterul.

Cum a urmat acel preot la săvârșirea acestor lucruri bune?

Veți crede doară că a pus poveri grele pe umerii poporului? Nu! Din contră jugul, ce oamenii au luat, a fost, cum zice scriptura, bun și sarcina ușoară.

Au împărțit poporul comunei în trei clase.

Cei mai cu stare aveau să deie după seceriș cel puțin câte două ferdele de grâu, cei de mijloc cel puțin

câte o ferdelă de grâu, iar cei mai lipsiți câte o ferdelă de cucuruz sau o merță de grâu. Aceasta a avut să se urmeze neîntrerupt timp de 10 ani. Adunarea și chivernisirea bucatelor au fost încredințate curatoratului bisericesc în frunte cu preotul.

Bucatele se țineau de obicei până primăvara când se vindeau cu preț bun și în chipul acesta în timp de 10 ani s'a adunat o avere de zece mii coroane.

De mare însemnătate a fost pentru adunarea mijloacelor pe seama noiei biserici și pentru schimbarea înspre bine a stării poporului o înnoire de toată lauda, ce s'a făcut în „Vălișoara“.

În urma multor sfătuiri și îndemnuri oamenii din „Vălișoara“ au văzut că vremile de azi nu mai sunt potrivite pentru *risipa* ce se face cu prilejul: *botezelor, nunților și îngropăciunilor*. Astfel ei au început să o mai slăbească cu prea întinsele ospete.

Și-au zis: „în satul nostru se fac pe an vre-o 25 de botezuri, vre-o 10 cununii și vre-o 25 de îngropăciuni.

Cheltuelile de prisos cu aceste prilejuri s'ar putea socoti: de fiecare

câte 10 coroane, laolaltă 250 coroane, de fiecare ospăț câte 100 coroane, la olaltă 1000 coroane; de fiecare îngropăciune 50 coroane, laolaltă 1250 coroane; iar toate aceste cheltueli de prisos laolaltă 2500 coroane.

În loc de a face ospetele numite cu prilejul botezurilor, a cununiilor și îngropăciunilor, oamenii s'au obicinuit a face câte un mic dar pentru zidirea bisericii spre norocul și fericirea celor botezați, sau cununați și spre iertarea păcatelor celor răposați. Anume de fiecare botez s'a obicinuit a se da câte 2 coroane, de fiecare cununie câte 10 coroane și de fiecare îngropăciune câte 5 coroane.

Din aceste daruri s'au adunat an de an aproape câte 300 coroane, iar în 10 ani, cu camete cu tot la 4000 coroane.

O altă cale pe care s'au adunat sume frumoase pentru zidirea bisericii din „Vălișoara“ a fost că mulți oameni, la moartea lor, au dăruit câte ceva pentru zidirea bisericii; iar unii, adevărat că mai puțini, au făcut daruri de mare preț. Spre pildă: Un om mai cu stare și fără copii a lăsat bi-

sericii avere de 5000 coroane; alții sume mai mici, dar toate au prins foarte bine, pentru că se știe că „picătură cu picătură face râul mare“. Pe calea aceasta s'au adunat în timp de 10 ani peste 12,000 coroane.

Femeile din „Vălișoara“ s'au întrunit într'o *societate pentru împodobirea bisericii*. Fiecare femeie ce a intrat în această societate aveà să plătească o taxă de 1 coroană la an. În felul acesta s'au adunat iarăș sume frumoase cu cari s'a zugrăvit fruntarul, s'au cumpărat icoane, prapuri, odăjdii ș. a. obiecte pentru împodobirea bisericii.

S'au adunat sume, nu nefinseminate, și din banii mărunței ce se pun, Dumineca și în sărbători, în disc.

Așa au făcut Vălișorenii frumoasa lor biserică, așa au împodobit-o, pe această cale au închis-o foarte frumos, și tot pe această cale au închis și rânduit cimiterul.

Veți crede, dragii mei, că oamenii aceia, prin atâtea date, vor fi fost împovărați și vor fi simțit mult timp urmările acelor date.

Dar nu-i așa.

Din contră ei simțiau o bucurie nespūsă de cătēori se gāndeau cā pot dārui cāte ceva pentru înălțarea lăcașului dumnezeesc, pentru iertarea păcatelor lor și ale celor răposați ai lor, cum și pentru a cere dar și binecuvântare dela Dumnezeu pe cât timp se află în vieață.

Mare mângăiere sufletească simțeau ei de cătēori se cetiā în biserică numele dāruiitorilor și cānd preotul cetiā rugăciunea de mulțamită pentru toți binefăcătorii bisericii.

Apoi îndărăt în avere nu au dat; din contră averea lor s'a sporit. Ospețele și pomenile cele scumpe fiind scoase din obicei, și rumpând pe sama bisericii o mică părțică din ce ar fi dat pentru aceste pomeni și ospețe, — oamenilor le-a rămas sume frumoase, cu cari și-au sporit averea.

Un lucru bun au mai făcut Vălișoreni închizând cimiterul și rânduindu-l cât se poate de bine și frumos.

Ei au eșit cu mic cu mare într'o zi de toamnă, care până acum o prăznuiau cu nelucrare și au tras un șanț împrejurul cimiterului. În pământul aruncat din șanț au sădit acați, cari

În trei ani au dat un gard așa numit viu, prin care nici pasărea nu putea să între.

Acum cimiterul era închis, și încă bine și frumos, și fără cheltuieli.

Mormintele au început a se face de aici încolo după un plan anumit, în rând, și printre ele s'au lăsat căi largi, în lung și în lat, ca să poată merge 4 oameni alătura. Pe marginea căilor s'au plantat tei, sălcii triste, acați și unde și unde brazi și chiar pomi.

Acum crucile și stâlpii dela morminte rămăneau neatînse și în stare bună, iar mormintele iubiților răposați au putut fi împodobite cu flori.

Vă întreb acum, dragii mei: oare nu s'ar putea face și în „Viitorul“ ceea ce, aproape fără greutate, s'a făcut în timp așa de scurt în comuna „Vălișoara“ ?

Eu cred că da, se poate.

Iată, dragii mei, eu am gătit un fel de *Statut* sau de învoială, în care e arătat ce și cum trebuie să facem pentru ca să ajungem la ținta doririlor noastre.

Nu rămâne decât să-l cetesc, Dumneavoastră să-l ascultați și să vă spuneți părerile, să ștergem ce nu vi-se pare potrivit cu împrejurările comunei și să adăugăm ce credeți că ar fi bine și în statut nu e pus.

Tot aici am adus un *Statut* pentru o însoțire de femei ce, după felul celei din „Vălișoara“, e de dorit să se înființeze și în această comună.

La sfârșitul sfintei Liturgii le vom ceti, vom chibzui asupra lor și pe urmă le vom înainta deregătoriilor mai înalte bisericesti spre întărire. Și apoi, cu ajutorul lui Dumnezeu, ne vom pune pe lucru și o să vedeți că, în scurt timp, mari lucruri o să săvârșim spre lauda Tatălui ceresc, spre lauda și mulțămirea Dumneavoastră a tuturor și ca o pomenire prea frumoasă de hărnicie pe seama urmașilor“.

Dupăce protopopul a sfârșit cuvântarea și îndemnurile sale, — s'a urmat sfânta liturgie; iar la sfârșit protopopul a cetit *Statutul* pentru întemeierea și chivernisirea fondului bisericesc, apoi *Statutul* pentru însoțirea femeilor cari cu puține schim-

bări, au fost primite și subscrise de adunarea parohială.

Protopopul le-a înaintat apoi spre întărire căpeteniilor bisericești, cari găsiindu-le bune, le-a dat întărirea trebuincioasă.

În urma acestora oamenii s'au pus pe lucru fără preget.

Preotul erà în fruntea curatoratului pentru adunarea și chivernisirea darurilor pe seama fondului bisericesc, mai târziu pentru a pune la cale și însaș zidirea bisericei, o biserică mare, frumoasă cum nu se mai găsià alta asemenea într'un corn de țară.

Ei au dus la bun sfârșit și închiderea și rânduirea cimiterului, întocmai cum făcuseră și Vălișoreni.

Nu mai puțin au stăruit pentru ca *botezurile, ospetele și îngropăciunile* să se schimbe într'un izvor de bine pe seama bisericii și de bunăstare a poporului.

Preoteasa, de altă parte, erà în fruntea *Insoțirii de femei*, și ea cu cele mai de frunte femei făceau tot ce le stà în putere, în virtutea statutului, ca însoțirea să aducă roade bogate.

In scurt timp mai toate femeile măritate din comună au intrat în șirul membrilor însoțirii de femei. Ele luau parte la adunările însoțirii, își plăteau mica taxă de membre, unele au făcut și dăruit țesături frumoase pentru împodobirea bisericii și dă pildă bună prin cercetarea bisericii, prin purtări bune, prin îngrijirea și cultivarea mormintelor cu flori ș. a. Fondul însoțirii femeilor a fost și el de mare ajutor, mai cu seamă la împodobirea pe dinlăuntru a noiei biserici.

Pe calea aceasta s'au făcut în comuna „Viitorul” și aceste lucruri și înnoiri de mare preț, a căror veste s'a răspândit în toate părțile și au rămas și la urmași drept pildă vie cum trebuie să lucreze cei ce doresc să fie pentru totdeauna creștini buni și plăcuți lui Dumnezeu.

XIII. Școala de repetiție economică.

Dela venirea noului preot și noului învățător în comună și îndeosebi pe urma școalei pentru oamenii în vârstă, locuitorii acestei comune au îndrăgit tot mai mult școala și sunt buni bu-

curoși să aducă jertfe pentru înaintarea ei.

Când au văzut că noul învățător a făcut mai mult spor într'un an decât înaintașul său în zece;

când au văzut că copiii nici legați nu puteau fi reținuți dela școală;

dupăce au văzut cum învățătorul stăruie pentru cultivarea grădinei de lângă școală cu pomi și legumi;

dupăce au văzut că copiii și copilele de școală cum lucră de cu drag în grădina școalei și că arată dragoste și pricepere și pentru lucrări în grădina părintească;

dupăce au văzut cum trag la biserică și cum cântă de frumos acolo; cum cetesc de cu îndrăzneală apostolul și rugăciunile;

dupăce mai ales au văzut cum preotul și învățătorul aduc atâtea jertfe pentru binele și înaintarea lor — oamenii din această comună urmau aproape fără nici o împotrivire povețele binevoitoare ale acestor fruntași vrednici.

Școala a fost renovată după trebuință. S'au făcut bănci bune și alte mobile, s'au cumpărat recvizitele (unel-

tele) de învățământ neapărat trebuincioase și s'a îmbunătățit salarul (plata) învățătorului.

Pe urmă s'au făcut toate pregătirile pentru ca și școala de repetiție (pe seama copiilor și copilelor în vârsta dela 12—15 ani) să nu mai fie ca până acum, numai cu numele, ci să corăspundă întru toate.

Spre acest sfârșit comitetul școalei a adus hotărîrea ca școala de repetiție să se schimbe în *școală economică*. Hotărîrea s'a adus la cunoștința deregătorilor școlastice și învățătorul a cerut să fie primit la un *curs de economie al statului*, pentru ca să-și lărgească cunoștințele economice și să-și câștige îndreptățirea legală ce se cere pentru învățătorii acestor școli economice.

Făcându-se toate în înțelesul legii, școala de repetiție a fost recunoscută ca *școală de repetiție economică*, iar învățătorul a fost primit la curs, unde și-a câștigat în timp de o lună cunoștințele trebuincioase.

Toamna viitoare s'a pornit învățământul în școala economică, după-

ce mai întâi s'a făcut și întărit planul pentru acest învățământ.

Copiii și copilele din școala aceasta nu erau bine pregătiți cum ar fi trebuit să fie. Ceice-și făcuseră învățătura sub bătrânul învățător, acum trecut în pensie, aveau puține cunoștințe. Ei au trebuit deprinși bine mai întâi în cetit, scris și socotit. În legătură cu aceste li s'a propus economia; nu atât din carte cât mai ales *în grădina de pomi și de legumi, în școala de viță de vie, în școala de trăgari și stupărie.* BCU Cluj / Central University Library Cluj

Școlarii și școlărițele se deprind la gunoitul, săpatul și împărțitul grădinei. Ei fac straturi și samână, fetițele mai ales semințe de legume, iar băeții sâmburi de poame. După ce legumele și pomii au răsărit îngrijesc de plivitul, udatul, săpatul și răsăditul lor. Pe vremea altoitului băeții deprind toate felurile de altoire, deprind facerea gropilor și strămutarea pomilor, învață cum trebuie să li se deie pomilor o coroană frumoasă, cum să-i scutească de insectele, viermii și peste tot de animalele stricăcioase.

Înspre toamnă se deprind cu adunarea semințelor de legumi pentru ca să aibă de sămănat la primăvară, cu adunarea și punerea la iernat a legumelor și poamelor.

Așa se urmează și stăruie mereu în grădina de pomi și legume.

Copiilor li se dă primăvară de primăvară semințe alese de legume, altoi și frăgari ca un fel de răsplată pentru silința și îndemânarea lor la lucru și ca să aibă prilej de a se obicinui și la ei acasă cu cultivarea pomilor și legumelor.

În o parte a grădinii școlare s'a început și cu cultivarea *viței de vie*.

Dintr'o grădină a statului s'au adus vr'o 2000 vițe americane, fără rădăcină, ca fiind mai ieftine și totuș destul de bune.

Aceste vițe s'au altoit cu soiuri alese de viță din țara noastră, apoi s'au plantat în locul bine pregătit spre acest sfârșit.

Prin acest mic început s'a pus temelie înnoirii viilor pustiite de filoxeră și peronosporă. Copiii de școală și oameni mari au avut prilej să vadă și deprindă înșiși, aevea, lucrările tre-

buincioase la cultura viței americane, care singură are viitor, după ce soiurile din țara noastră nu mai pot fi întrebuințate decât pentru altoit în trunchiul viței americane.

În grădina școlii s'a pus temelie și unei *stupării* cu doi stupi, cari, bine și cu pricepere îngrijiți, an de an s'au sporit. Din doi, încă în vara întâi, s'au făcut patru, din patru în vara a doua opt, din opt în vara a treia șasesprezece și așa mai departe, încât în al cincilea an erau la 70 de stupi, toți în coșnițe de scândură.

Nu e mirare că stupii s'au sporit așa de repede. În coșnițele de scândură se poate ajuta foarte mult sporirea și bunul lor mers.

Dacă un stup e mai slab și unul mai bun se pot lua albine, faguri cu pui și miere din celce are prisos să se dea celui nevoiaș, ca să se facă și acesta bun.

Dacă pierde matca, stupului i-se poate da prilej să-și crească altă matcă tânără.

În aceste coșnițe se pot face roi măiestriți, stupii se pot oprî cu înlesnire dela roit, se pot bine îngriji peste

iarnă, se pot scuti contra șoarecilor și altor dușmani. Matcele se pot premeni la timp și mierea de prisos se poate scoate fără a omorî albinele.

Școlarii și chiar oamenii mari au avut acum prilej să deprindă și stupăritul, și l-au deprins. După ce stupii s'au înmulțit la școală, a început să se vândă roi cu prețuri mici, și pe calea aceasta mulți locuitori din comună au prăsit stupi. Astfel s'a pus temelie statornică stupăritului în comuna „Viitorul“.

După ce numărul *frăgarilor* s'a înmulțit, având fiecare locuitor câțiva în curtea sa și dinaintea casei, în stradă, s'a făcut începutul și cu creșterea *vermilor de mătăsă*.

Peste iarnă învățământul din economie se făcea în școală: primăvara, vara și toamna se deprindeau cele învățate în grădina școlii și în stupărie.

Toate învățăturile și deprinderile economice de cari se împărtășiau școlarii și școlărițele, se predau de obicei și celor din școala oamenilor în vârstă.

Astfel neștiința și relele deprinderi, aduse în strâmtoare de toate părțile, întocmai ca și o cetate încunjurată de luptători viteji și stăruitori, a trebuit să fie biruite și să facă loc altor deprinderi bune și folositoare.

XIV. Soția preotului ca învățătoare.

A fost un noroc nespus de mare pentru comuna „Viitorul” că și tânăra preoteasă, întocmai ca și preotul, eră stăpânită de aceleași gânduri și porniri bune pentru înaintarea poporului din comună.

A învățat carte multă la oraș și s'a pregătit ca să poată fi învățătoare. Dumnezeu însă a hotărît altcum: a devenit soția preotului din „Viitorul”.

Fiind fată de preot a învățat dela mamă-sa toate lucrurile trebuincioase unei bune econoame.

A deprins lucrarea *lânei*, cultivarea și lucrarea *cânepii* și *inului*. A deprins *torsul*, *țesutul*, *croitul*, *cusutul cu mașina ș. a.*

A deprins cultivarea *legumilor* și *florilor*, *mulgerea vacilor* și *economia laptelui*, *cultura galițelor*, *facerea pâinii* și *gătirea bucatelor*.

Afară de aceste erà obicinuită la *spălatul rufelor* și *curățenia casei*, nu mai puțin știà cum trebuie *crescuți copiii* și cum sunt de a se povățui oamenii mari.

Pildele de jertfire ale soțului său pentru binele poporului au îndemnat-o să pornească și dânsa un șir întreg de lucrări folositoare.

Cu orice prilej *stătuește* și *îndeamnă* femeile să umble pe calea binelui, să fie harnice, cruțătoare, cu frica lui Dumnezeu și altele.

Mai mult însă a izbutit să facă o întoarcere spre bine prin *pildele* sale, făcându-se de bunăvoie învățătoare, fără plată, a fetelor și femeilor din comună.

Cu ajutorul căsenilor samănă un loc mai mare ca de obicei cu *cânepă*, iar altul cu *în*, și ia parte la toate celelalte lucrări, începând cu plivitul, culesul, uscatul, topitul și celelalte, ia parte la torsul cu roata, la urzit, țesut, înălbire și a. Totașa urmează și la lucrarea *lânei*. Mai târziu *croiește* și *coasă cu mașina*.

Sătenele văzând această pildă frumoasă, din an în an au început și ele

a stăruî tot mai mult în lucrarea cânepii, inului și lânii, cumpărând *bumbac* numai pentru cele mai neapărate trebuințe. Pe câteva fete le învață să coase cu mașina și să croiască. Pe urmă acestea își cumpără *mașini de cusut*.

La sfatul dânzei se introduce în cele mai multe case *roata de tors*, mult mai spornică decât anevoioasa furcă; apoi și un *războiu* cu care se lucră mai ușor și mai cu spor.

Pentruca covoarale, măsurile, cămeșile, fețele de perini ș. a. să fie cât mai frumos împodobite cu alesături și cusături a pus la îndemână tuturor *albumul său de țesături și cusături*.

Avea preoteasa și haine, așa numite nemțești, pe modă; dar mai mult se purtă în port românesc. Pe urma ei și femeile și fetele țineau cu îndărătnicie la port, pe care din an în an îl scoteau tot mai drăguț și mai cu gust.

Pentru vinderea prisosului de țesături și cusături, preoteasa se pune în legătură cu negustorul Cornel Florescu din orașul S. Acest negustor iz-

butește să introducă țesăturile frumoase din „Viitorul“ nu numai în orașul unde stă el, ci și în alte orașe din patrie și din țări străine. Nici nu a fost prea greu acest lucru, pentru că: *covoarale, mășarițele, perdelele, ștergarele* ș. a. erau nu se poate mai frumoase și trainice, așa că cine le vedea nu-l lăsă inima să nu cumpere ceva.

O altă cale pe care vrednica preoteasă a început să facă schimbări înspre mai bine a fost *cultivarea legumelor și florilor*.

Dupăce, cum s'a spus în alt loc, oamenii și-au închis cât de cât grădinile, preoteasa a început să învețe femeile și fetele cultura legumilor și florilor.

Încă de toamna a înduplecat pe o parte a femeilor să sape adânc cu hârlețul, măcar o parte a grădinei, dupăce mai întâi au gunoit locul din greu. Peste iarnă săpătura a degerat și s'a mărunțit, așa că primăvara s'au putut pune: cartofi (crumpene) morcovi, pătrângei, ceapă, salată, curechiu, cărălabă, pătlăgele ș. a., iar la intrare în grădină și pe marginea cărărilor flori:

busuioc, măgheran, garoafe, petonii, rujulițe, gheorghine, rozetă ș. a.

Orice lucrare se începea în grădina preotesei, unde se spuneă și arată femeilor ce să facă și cum să facă. Pe urmă fiecare făcea cu înlesnire. Sămânța s'a cumpărat din partea băncii și în anul întâi s'a dat de cinste tuturor femeilor cari au început să-și cultive grădina. Răsadurile de legumi și flori în mare parte s'au prăsit în grădina preotesei și din ele s'a dat tuturor.

Mai târziu preoteasa a învățat femeile cum să plivească, cum să răsa dească și peste tot cum să îngrijească legumele.

Când legumele erau bune de întrebuințat în bucătărie, le-a învățat cum să le întrebuințeze mai bine, gătind bucate gustoase.

Spre toamnă preoteasa a arătat cum trebuie culeasă și îngrijită sămânța de legume și de flori, și cum se adună și iernează legumele.

În anul al doilea nu a mai fost așa greu. Femeile au început să învețe și unele dela altele. Ce ele nu știeau, le arată preoteasa.

Cu vremea grădinile de legume și flori din „Viitorul“ erau toate cultivate așa, că oamenii aveau legume nu numai pentru casă, ci și de vânzare.

Astfel grădinile au ajuns să fie un loc folositor și plăcut; iar lipsa a început să-și caute cale în alte părți.

După aceste porniri și izbânzi bune, preoteasa stăruie și pentru îndreptarea altor lucruri.

Bine știă dânsa că cele mai multe sătence, și când au din ce, nu pot să gătească o mâncare bună. Astfel le adună și mergea singură pe la ele, stăruind să facă un pas spre mai bine și în *gătirea bucatelor*.

Le învață cum trebuie să fie îngrijit *laptele* și cum se scoate din el *untul, zmântâna, cașul și urda*.

Le povățuiește cum trebuie îngrijite *galițele* și cum se îmbunătățește soiul lor. Nu scapă din vedere însemnătatea în economia casei: a *râmătorului* (porcului), a *poamelor*, a *mierei de albine*, a *legumelor*, a *oleului* ș. a.

Le îndrumă pe femei cum să gătească și din puțin o mâncare bună.

Le dă povețe pentru *hrana în posturi*, despre hrănirea *copiilor mici*,

a femeilor în stare binecuvântată, și în timpul cât dau țăță.

În legătură cu aceste le dă povețe cum să se ferească ele de *beuturi* și cum să-i ferească pe copii și pe ceialalți căseni. Le spune că *cea mai sănătoasă beătură este apa*, și că dacă omul se hrănește bine, cu bucate gustoase și nutritoare, poate să trăiască și munciască vieața întreagă, bând numai apă.

Cu orice prilej le spune cum trebuie să-și îngrijească *bolnavii*, și să nu alerge la *boscoane*, ci să ceară sfatul și ajutorul *doctorului*.

Afară de cele înșirate până aci, preoteasa dă povețe pentru *curățenia* trupului, a caselor, a hainelor, a vaselor și a curții. Dă apoi o însemnătate deosebită *creșterii bune a copiilor* și le pune la inimă să se ferească de *risipă* și de *lux* (fală) în îmbrăcăminte, în împodobirea casei, în mâncări și beuturi. Lucru înțelept este ca: *nime să nu se întindă mai departe decât îi ajunge straiul*.

Lucrarea aceasta, împreună cu multe jertfe, a preotesei a fost ca o ploaie mănoasă după o secetă înde-

lungată; întreagă fața lucrurilor din comună a început să se schimbe înspre bine și darul lui Dumnezeu să se reverse din belșug asupra tuturor locuitorilor.

XV. Societate de cântări. Cor bisericesc. Serbări și petreceri.

Deodată cu înjghebarea școalei pentru oamenii în vârstă se încep pregătirile pentru înființarea unui *cor*. Cum însă oamenii nu știau cântările bisericești, a trebuit să se învețe, cu încetul, mai întâi aceste, și numai într'o voce.

După venirea noului învățător, se pune temeiul, în grabă unui *cor de școlari*. Și ei învață mai întâi cântările într'o voce, mai târziu în două voci.

La venirea învățătorului care știă să cânte din violină și cunoșteă notele, se aleg 20 dintre oamenii cântăreți, cari cercetau școala, și cu aceștia s'a pus temeiul unui *cor de bărbați*.

Pentruca corul să fie mai bine legat și scutit de neplăceri și piedeci, se pregătesc *statute* și se înaintează spre întărire celor în drept.

După o jumătate de an corul de bărbați a cântat în biserică, și a doua zi de Paști, când în comună s'a ținut adunarea despărțământului „Asociațiunii“, corul a dat o frumoasă serbare. Anume: Corul a cântat patru *cântări* frumoase, 2 oameni *au declamat* câte o poezie, și doi s'au produs cu câte un *monolog*.

În chipul acesta s'a urmat și pe viitor. Corul s'a făcut din an în an tot mai bun, adăogându-i-se puteri nouă din tineri, cari sfârșiau școala de repetiție. Mai târziu s'au adăugat și fete, așa că corul eră o mândrie a comunei „Viitorul“.

Pe viitor corul de copii cântă în biserică de obicei Dumineca, iar corul bărbătesc în serbători.

Afară de aceste corul bărbătesc în tot anul dă câte 2 serbări, una iarna și alta vara, la cari luă parte tot satul.

XVI. Agentură a „Asociațiunii“. Bibliotecă. Gazete. Societate de cetire.

Cu prilejul adunării despărțământului „Asociațiunii“, de care am vorbit, căpeteniile despărțământului au

adus un număr mai mare de felurite cărți, cari au fost încredințate Agenției „Asociațiunii“ ca *biblioteca* pe seama poporului din comună.

În fruntea agenturei stă preotul ca *prezident* și învățătorul ca *biblioteca*.

În bibliotecă erau tot felul de cărți la înțelesul poporului.

După ce au fost legate cărțile s'au așezat într'un dulap, la școală. Învățătorul împărțiă din ele în fiecare Duminică, după biserică, celorce doriau să cetească, și primia cărțile cete pentru a le împărți altora.

Biblioteca s'a sporit an de an cu cărți bune și potrivite pentru popor.

După o vreme în fiecare casă se găsiă cartea evangeliilor, un calendar și o *foaie bună* poporală, îndeosebi cu povețe economice.

Pe urmă s'a înființat și o *societate de cete*, în care oamenii se adunau în Dumineci și sărbători ca să cetească gazete, să schimbe vorbe și să se înțeleagă despre treburi de folos.

Odinioară, în Dumineci, locul de întâlnire erà de obicei *cârcima*, acum erà *biserica* și *localul Societății de cetire*.

XVII. Un bun soț de muncă. Societate de pompieri. Orhestră. Societate de asigurare a vitelor.

Când s'au împlinit cinci ani dela înființarea băncii sătești, s'a ales în serviciul ei, ca *contabil* (purtător de socoteli), cu plată, tânărul *Ioan Nistor*.

Prin alegerea acestei persoane nu numai banca a câștigat o putere prețioasă de muncă, ci și fruntașii comunei un soț bun în serviciul număr-roaselor însoțiri și alcătuirii de tot felul, ce s'au fost înființat și erau pe cale să se mai înființeze.

Cea dintâi însoțire ce s'a înființat după alegerea contabilului Ioan Nistor a fost: *Societatea pompierilor*.

Când știi ce și cum să faci și să dregi, la stângerea focului, ca la orice lucru, treaba merge bine, pagubele se împuținează și multe nenorociri se înlătură. Din această cauză societățile de pompieri sunt nespuse de folo-

sitoare, și în vederea acestor foloase s'a înființat societatea de pompieri în „Viitorul“.

Și aici au trebuit *statute* întărite de căpetenii.

Fiecare casă unde se află oameni în vârstă dela 20—40 de ani trebuia să dea câte un pompier.

Conducător a fost contabilul Ioan Nistor, care în miliție a avut gradul de sergent. Celelalte grade au fost alese și ele dintre persoanele cari au fost ostași.

Comuna a cumpărat o pompă (tumbă) de stâns focul, vase și alte unelte neapărat trebuincioase.

În toate Duminecile pompierii erau scoși la deprinderi. Signalul se da prin tobă și trimbiță.

Această societate a însuflat duh membrilor ei, i-a învățat rând bun și i-a obicinuit să aducă jertfe pentru deaproapele prin punerea stavilei focului mistuitor.

Totodată, fiind agent la *Banca generală de asigurare*, contabilul Ioan Nistor izbutește să *asigure contra focului casele și zidirile economice* ale

unui număr însemnat de plugari din „Viitorul“, făcând și în chipul acesta un serviciu foarte bun locuitorilor.

Mai târziu banca a cumpărat pentru societatea pompierilor instrumente muzicale și a plătit un maestru de muzică să învețe pe o seamă de pompieri notele și un număr oarecare de marșuri și alte cântări.

Astfel s'a înjghebat și o *orhestră a pompierilor*.

*

Nu a fost greu să se alcătuiască acum și o *însoțire pentru asigurarea vitelor*. Oamenii s'au convins (încredințat) îngrabă că nespus de bine-i prinde omului, căruia i-a căzut vita din jug, dacă este mod de a i se pune, fără zăbavă și fără nici o cheltuială, alta 'n loc.

Dupăce li s'a arătat calea și mijloacele, toți capii de familie au subscris un *contract* în care se obligă a plăti mica sumă de 1 cor., de câteori îi pierе vre-unui consătean o vită. Din aceste contribuiri se plătesc despăgubirile.

Cassar și *contabil* al însoțirii a fost ales contabilul băncii Ioan Nistor.

Lucrurile au mers bine. Acum nici *focul* nici *boalele* nu mai puteau să primejduiască în mod simțitor averea locuitorilor din „Viitorul“.

XVIII. Al doilea învățător.

Așa cum s'au pornit trebile în comună, ele mergeau bine. Totuș fruntașilor li-se părea că ar putea să meargă și mai bine. Indeosebi lipsa de oameni bine pregătiți pentru anumite lucrări era mai simțită.

Preotul, învățătorul, contabilul, notarul, preoteasa ș. a. nu ajungeau pretutindeni. Oamenii, introduși de ei pe căile cele bune, făceau tot ce se putea aștepta dela dânșii; dar, din ce întocmirile cele bune din comună se sporeau, era tot mai mare trebuința de puteri tinere și mai bine pregătite pentru viață.

După multe chibzuiiri, banca votează o sumă mai mărișoară pentru un tânăr din comună, care ar fi aplicat să facă curs la o școală economică

în care se învață temeinic mai ales *agricultura, pomăritul și vieritul*.

George Pădurean tocmai sfârșise cursul învățătoriei. El este înduplecat de fruntașii comunei să facă un curs de doi ani la o școală economică și pe urmă a se așeză ca al doilea învățător în comună. Lui i se dă ajutorul votat de căpeteniile băncii.

După trecerea celor doi ani *G. Pădurean* este ales al doilea învățător în comuna „Viitorul“.

Învățătorul de până acum a fost numit director.

Învățământul în școala de repetiție economică l-au făcut pe viitor ambii învățători. Directorul propunea fetelor, iar *Pădurean* băeților.

Fetelor li se propunea îndeosebi *legumăritul, florăritul, cultura galițelor, a vermilor de mătasă și economia de casă*; iar băeților: *pomăritul, cultura viilor și manipularea vinului, cultura pământului peste tot, cultura plantelor, cultura animalelor de casă*, între cari și *cultura albinelor*.

Împărțind în două munca, pe care până acum o făcea un singur învățător, și câștigând în noul învățător

o putere prețioasă de muncă, școala face spor din zi în zi mai mare în toate. Cum însă noul învățător s'a pregătit foarte bine și în cele economice, el dă îndeosebi înaintării economiei un avânt însemnat.

Noul învățător ia în mână cultura grădinei de pomi și de viță de vie, din apropierea comunei. Această grădină în mărime de 4 jugăre, se închide și apoi se începe în ea semănatul sâmburilor de poame, răsăditul și altoitul pomilor, frăgarilor și al viței americane.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Sub conducerea noului învățător se urmează o cultură temeinică a acestei grădini.

Aici se obicinuesc temeinic tineri și bătrâni cu *cultura pomilor și viței de vie*.

Aici se prăsește partea cea mai mare a altoilor cu cari se umplu *grădinile din comună și locul de 200 jugăre* anume destinat pentru a fi plantat cu pomi.

Tot aici s'au cultivat și *frăgarii*, cu cari s'au plantat stradele, curțile și alte locuri.

În chipul acesta locuitorilor li s'a dat puțința de a-și *înnoi* pe încetul și *viile pustiite de floxeră* și de a face o întinsă *cultură a vermilor de mătăasă*.

Noul învățător stăruiește și el, împreună cu soțul său, pentru răspândirea stupilor, astfel că în scurt timp mai nu eră familie în „Viitorul“, fără stupină și fără stupi în grădina sa.

Stupăritul se deprinde mai ales în coșnițe de scândură, cu părcane (rame), ca albinele să nu mai fie ucise când se ia mierea.

Pentru scoaterea mierii din faguri s'au agonisit din mijloacele băncii 4 mașini bune, cu cari se folosiau toți locuitorii comunei.

XIX. Lucru și câștig și în timpul iernii.

Femeile din „Viitorul“ lucră tot mereu și în timpul iernii. Ele *torc, țes, coasă, cârlesc, spală, gătesc mâncarea, coc pâine, îngrijesc casa și copiii*, ș. a. Ele își fac adesea și din noapte zi. Mai ales decând vrednica preoteasă a început să le deschidă ochii și pentru lucruri cu cari nu se

obicinuiseră până acum, — femeile sunt harnice ca furnicile. Și e bine așa; pentru că *lucrul* e arma cea mai puternică contra tuturor relelor. *Lucrul* aduce bunăstare pretutindeni. El alungă sărăcia, boalele și toate păcatele. Celui harnic Dumnezeu îi dă de toate.

Bărbații din „Viitorul“ s’au îndreptat și ei mult în timpul din urmă.

Eră un rău mare că odinioară în timpul iernii ei nu aveau mod să lucre și câștige mai nimic. Ingrijirea vitelor, tăiatul lemnului și alte câteva puține lucrări nu le îmbiă o ocupație (îndeletnicire) folositoare neîntreruptă. Pentru cei ce nu aveau nici vite și nu-și adunaseră cele trebuincioase pentru iarnă, lipsa de lucru și câștig apăsă greu de tot.

Adevărat că în timpul din urmă bărbații nu mai omorau nici ei timpul iernii în minciuni și în cârciumă. Nu. Pentru că acum mulți mergeau sara la școală, la cântări, la cetit și în alte căi bune; așa că în felul acesta, nu se poate zice că ei ar fi întrebuințat rău timpul. Toți însă s’ar fi bucurat și mai mult dacă li s’ar fi îmbiat pri-

lejul ca, pe lângă carte, sfaturi, economice, cântări, jocuri ș. a. să deprindă în timpul iernii și unele lucruri aducătoare de câștig.

De aceea a fost cu drag întimpinat planul preotului de a se deschide în comună un curs pentru *industria*, așa numită *agricolă*.

În una din serile de toamnă preotul arată oamenilor adunați la învățătură: cum în o parte bună a anului lucrările plugarilor stau pe loc. Aceasta se întâmplă mai ales iarna, dar și în timpul ploios sau altcum nepriincios pentru lucru din celelalte părți ale anului, când plugarul s'ar putea ocupa și cu alte lucrări. Anume le zice:

„Dragii mei! Ați putea să prelucrați o parte a produselor crude întrebuințând o parte din aceste obiecte pentru casă, iar o altă parte vânzându-o și astfel mai deschizându-vă un izvor de câștig cât de cât.

Avem *răchită* din belșug. Din ea ar trebui să faceți: corfe, coșuri de căruțe și de cară, coșnițe de stupi și altele.

Avem *lemn*. Din el ar trebui să faceți: furci, greble, lopeți, leoce, loitre, juguri, troci, scaune, războaie ș. a.

Avem *scânduri*. Din ele ar trebui să faceți: coșnițe de albine, stupini, lăzi ș. a. lucruri trebuincioase în economia casei.

Avem *papură*. Din ea ar trebui să faceți: corfe, rogojini ș. a.

Avem *paie*. Din ele ar trebui să faceți: pălării și coșnițe de stupi.

Apoi din *păr* ar trebui să faceți: perii; din *său*: lumini și săpun.

Iată, dragii mei, totatătea lucruri de mare folos, cari le-ar putea găti cu înlesnire fiecare din D-voastră.

Haideți să ne apucăm și de acest lucru bun!“

Oamenii au văzut că n'ar fi rău și s'au găsit 15 din ei cari și-au dat cuvântul că vor luà parte la deprinderea acestor lucruri.

Cum preotul erà omul faptelor, a pus toate la cale pentru ținerea unui *curs de industrie agricolă*. Lucru firesc că cu toate nu se poate începe deodată. Astfel el crede că mai întâi ar trebui să înceapă cu un singur ram. Și fiindcă oamenii tocmai înce-

puseră a se îndeletnici mai îнадins cu stupăritul, a crezut că e potrivit să-i obicinuiască a-și găti singuri coșnițele de albine și deodată cu aceste și alte lucruri de folos.

S'a ales deci pentru început gătirea de obiecte din *răchită*, *curpen* și *alun*.

Invățătorul al doilea, care eră bi-nișor îndemânatîc în împletit ia asupră-și sarcina de a povățui pe oameni la împletirea câtorva lucrări folositoare: din *răchită*, *curpen* și *alun*.

Mai întâi se adună materialul trebuincios, lucru care s'a făcut într'o singură dupăamiază.

O parte din oamenii ce s'au hotărît să învețe împletitul au adus surcele de răchită, altă parte a adus curpen și iar altă parte a adus alun. Materialul s'a așezat în pivnița școalei, de unde se luă după trebuință.

Afară de material, oamenii mai aveau trebuință la împletit numai de câte un cuțit bun, bine ascuțit și de un șurț pentruca să-și scutească hainele de murdărie și de stricăciune.

Drept atelier (loc de lucru) s'a folosit una din salele școalei.

Cursul de împletit se țineà în trei seri pe săptămână și a durat timp de 6 săptămâni.

În acest timp fiecare din ceice au luat parte la curs și-a gătit câte trei coșnițe de albine (una de răchită, alta de alun și alta de curpen), cum și câte 2—3 corfe pentru alte trebuințe ale casei.

Temeiul erà acum pus. De aici încolo oamenii cari luară parte la curs încearcă în timpul liber să lucre și singuri pe acasă. Ei împletesc acum felurite lucruri de trebuință, iar lor le urmează și alți oameni.

În anii următori s'a ținut rând pe rând, iarna, câte un curs 6 săptămâni.

Anume în iarna a doua s'a urmat cu *lucrarea scândurilor*, deprinzând oblitul și celelalte lucrări trebuincioase. S'au gătit din scânduri mai ales coșnițe de albine, împreună cu ramele și celelalte părți ale lor.

În iarna a treia s'a urmat cu gătirea *turcilor*, *greblelor* și altor obiecte trebuincioase în economie.

În iarna a patra s'a deprins împletitul *pălăriilor* și *coșnițelor de paie*.

Pentru conducerea lucrărilor, pentru cari învățătorul nu avea pregătirile trebuincioase, s'a adus cu plată maestri dela oraș.

Și așa s'a urmat mai departe până când locuitorii comunei „Viitorul“, aproape toți, știau să-și facă măcar pentru ei obiectele cele mai trebuincioase în economie. Unii mai îndemânatici și mai săraci au ajuns să facă și lucruri de vânzare și astfel să-și îmbunătățească soarta și pe această cale.

În chipul acesta oamenii ajung să aibă ocupațiuni folositoare și în timpul iernii, iar căile păcătoase, pe cari îl împinge pe om nelucrarea, au fost din zi în zi tot mai părăsite. Deodată cu aceste începuturi bune de industrie agricolă *lucrul de mână* se introduce și în școala de băieți, așa că ei, de mici, deprind mâna și ochiul, și câștigă dragoste și înclinare cătră tot felul de lucruri bune, îndeosebi cătră *meserii*.

XX. La meserii și negoț.

Curtea și moșia cari acum 50 de ani erau ale unei familii, acum sunt împărțite în 2 sau 3 părți, ori chiar

și în mai multe. Așă că unde odinioară se hrăneau 5 guri acum trebuie să se hrănească 15—20. Și unde acum se hrănesc 15—20 de guri, după 50—100 de ani, vor trebui să se hrănească îndoit și întreit atâtea.

Dar de unde și cu ce ?

Asupra acestor lucruri li s'a atras adeseori luarea aminte locuitorilor din „Viitorul“. Ei vedeau acum că trebuie căutate căi și mijloace de a-și ușura traiul și de a asigura și pentru următorii lor un traiu mai ușor și cinstit. Vedeau ei că dacă moșia se va tot îmbucătăți între fi, nepoți și strănepoți, la urmă nu va mai fi ce să se împărțească și are să fie vai și amar de ei.

Cale sigură pentru a pune stavilă îmbucătățirii din cale afară a moșiei și de a asigura viitorul urmașilor, — s'a găsit că este calca îmbrățișerii *meseriilor* și *negotului*.

Unde într'o casă sunt doi băeți, unul din ei rămâne la plugărie, al doilea îmbrățișează o meserie. Unde sunt trei băeți, și al treilea trece la meserie ori se pregătește pentru negoț.

În chipul acesta se pornește în „Viitorul“ o mișcare neobicinuită, vrednică de toată lauda.

N'au trecut nici zece ani și comuna are câțiva meseriași harnici din sinul ei: un rotar, un faur, un cizmar, un pielar, un cojocar, un zidar, un bărdăș, un măsar și un croitor.

Fiecare din ei face lucrurile de trebuință pentru locuitorii comunei, pentru comunele din apropiere, unde nu sunt meseriași, și lucră și pentru târg. În scurt timp ei ajung la bunăstare și sunt o mândrie pentru comună.

Alți meseriași, de naștere din „Viitorul“, se așează la oraș și prin alte sate mai deaproape sau mai departe, și tuturor celor ce sunt harnici și cumințe le merge bine.

Din cei pregătiți pentru negoț, 4 se așează în comună. Doi deschid câte o boltă, unul ia în arândă cârciuma comunei și al patrulea face negoț cu bucate, vin, lemne ș. a. Alții se așează prin comunele vecine, și iar alții încearcă la oraș.

Urmând în felul acesta, moșiile nu se îmbucătățesc așa de mult ca

plugarii să nu poată trăi din roada lor; iar de altă parte se ridică din sinul comunei zeci de meseriași și neguțători harnici, cari nu numai ajung ei la stare bună, dar sunt o binefacere și pentru frații lor plugari, crescând mai târziu înșiși o samă de meseriași și neguțători harnici din neamul lor.

Și iată că acum meseriile și negoțul duc și ele la înflorire comuna „Viitorul“ și sunt o binecuvântare pentru alte comune.

XXI. Societate de cumpătare (înfrânare).

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Vestitul bărbat *Beniamin Franklin* zice: ...„Cine nu știe tot atât de bine *păstră* ca și *lucră*, acela să se omoare măcar lucrând și nu va lăsa după sine vre-un ban. Masa grasă face testamentul slab. Precum vine, așa se duce ceea ce câștigăm, dacă nu știm *păstră*..

Mulți dintre oameni cred că, câte un pahar două de *beutură*, câte o *bucătură* mai bună din când în când și apoi și câte o *haină* mai fină, mai scumpă — nu face așa mult. Ei uită

că puținul, repetat de multeori, face mult...

Prin astfel de nebunii au ajuns mulți oameni avuți la sapă de lemn — au ajuns să cerșească dela aceia pe cari mai înainte îi desprețuiau ca pe niște sărântoci, cari însă prin silință și cruțare și-au făcut stare și vază...“

Iată înțelepte sfaturi ce li s'au repetat foarte adeseori locuitorilor din comuna „Viitorul“ cu prilejul prelegerilor și în predice.

Dela un timp înșiși plugarii au început să-și dea seamă că multe obiceiuri și datine s'ar putea schimba, iar altele ar trebui cu totul părăsite.

Ei își ziceau.

Fără mâncare și fără apă ar fi cu neputință să trăim.

Greu din cale afară — dacă nu chiar cu neputință — ar fi să trăim fără *îmbrăcăminte* și fără *locuință*, pentru că aceste sunt trebuincioase pentru orice om.

Nu e însă tot așa când e vorba de alte trebuințe.

Vin, bere și rachiu n'au beut oamenii întotdeauna și au putut trăi foarte bine și fără de ele.

De fumat oamenii nu fumează în părțile noastre nici de 300 de ani. Odată trăiau și fără *pipă* și *țigară*.

Dacă ar fi, ca oamenii să bea când și când, cu cumpăt, și niciodată până să ajungă în stare de beție, — ar mai merge. Dar nu e așa. Beuturile sunt înșelătoare. Din ce bea omul, ar mai bea. Azi așa, mâine așa, până beutura i se preface în patimă și atunci tot binele s'a sfârșit. Trupul slăbește și înclină spre boale, judecata și toate puterile sufletești se tâmpesc. Ei duc o viață păcătoasă: în lenevire, în înjurături, în certe, în bătai, în scurt o viață plină de fărădelegi, care viață se continuă mai totdeauna și în copiii lor, devenind și aceștia ca părinții lor, stricați trupește și sufletește. Bețivii își mistuie cu beutura și averea și ajung în sfârșit cu familia lor cu tot la cea mai mare mizerie și ticăloșie. Bețivii devin înșelători, hoți și uci-gași.

Casele de nebuni și temnițele sunt în cea mai mare parte pline cu oameni dedați beției.

Pentru a se pune stavilă păcatului beției și pentru a face pe oamenii

din comună să trăiască deapururi în stare de trezvie și curățenie morală, în „Viitorul“ se înființează o *însoțire de înfrânare*.

În frunte se pun și aici căpeteniile comunei, cari în o adunare de popor cetesc un *statut* făcut spre acest sfârșit. Statutul se primește și, în urma legătuelii făcute, o bună rânduială se introduce în viața oamenilor din comună.

Pomenile și *botezurile* se fac de aici încolo fără beuturi.

Toți ceice fac parte din însoțirea de înfrânare în cârcime nu mai întră.

Când și când aduc beatură acasă.

Cârcimele în Dumineci și sărbători sunt ziua întreagă închise.

Mai târziu oamenii pregătesc rachiu de prune, de drojdii și de trevere; produc vin de struguri, de poame și chiar din miere de albine.

Astfel chiar și oamenii cei mai săraci au beuturi în pivniță sau în cămară. Ei gustă câte un păhar-două de vin sau de rachiu când sunt osteniți și după mâncare; dar oameni beți și bețivi în comună nu se găsesc.

Mulți, fiind deplin încredințați că și tutunul nu e de nici un folos, s'au lăsat și de fumat.

Cu banii ce ar fi fost să-i dea pe tutun, toți ceice știau să pună frâu patimelor își plăteau darea sau cumpărau lucruri aveau folositoare.

Cu chipul acesta sporul și binecuvântarea lui Dumnezeu se arată și mai mult ca pân'acum în toate casele din comună.

XXII. Tovărășie pentru valorizarea produselor economice și fabrică de unt.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

În urma îmbunătățirilor făcute pe toate căile oamenii produceau acum mai mult decât aveau trebuință.

Prin o mai înțeleaptă lucrare a pământului se produc multe *bucate*: grâu, săcară, cucuruz, orz, ovăs, cartofi ș. a.

În urma înnoirii viilor se produce *vin* mult.

Prin cultura grădinilor se produc *poame* și *legumi* din belșug.

Prin cultura vitelor de soiuri alese se produce *lapte* mai mult decât oamenii aveau trebuință.

Prin cultura albinelor se produce multă *miere* și *ceară*.

Prin cultura mai cuminte a galițelor se produc mulțime de *galițe* și *ouă*.

Dela porci se produce *carne* și *slănină* de prisos.

Prin cultura vermilor de mătasă se produce *mătasă*.

Frunțașii comunei caută acum căi și mijloace pentruca plugarii să valorizeze cât mai bine rodul muncii lor.

În legătură cu banca și cu sprinjinul ei se înființează o *tovărășie de valorizare a productelor economice*.

Unul din comercianții din comună trece în serviciul acestei tovarășii.

Pentru păstrarea productelor se face un *magazin* și o *pivniță*, fiecare cu mai multe despărțăminte.

Aici se adună tot ce este de vândut în comună: bucate, vin, poame, ouă, miere, ceară ș. a.

Ele se sortează și păstrează după anumite reguli.

Conducătorul magazinului și al pivniței caută legături bune pentru

desfacerea cu prețuri favorabile a tuturor produselor.

Oamenii capătă acum prețuri potrivite pentru tot felul de produse, *acasă*, așa că nu mai sunt siliți să-și piardă timpul, mergând uneori cu nimica toată la târguri îndepărtate și să le lapede adesea pe prețuri de batjocură.

Prin acest mod de adunare, păstrare și desfacere a produselor economice tovarășia de valorizare și banca se ridică în scurt timp la stare înfloritoare și prin ele se ridică și bunăstarea locuitorilor, a comunei, a bisericii și școlii.

Pentru valorizarea *laptelui* se face în legătură cu banca, o *fabrică de unt*.

Laptele de prisos se vinde fabricii, și în felul acesta oamenii fac iarăș câștig frumos. Fabrica îngrijește de desfacerea untului, de întrebuințarea cu folos a zărului, parte îngrășind porci, parte vânzându-l cu un preț potrivit locuitorilor.

XXIII. Tovărășie de consum.

Câte trebuie într'o casă?! Câte într'un sat? Lucruri ce adesea se cumpără cu prețuri pipărate și multe chiar cu prețuri îndoite.

Fruntașii din „Viitorul“ cearcă totul pentru a delătură și acest neajuns. Ei izbutesc și aici prin însoțire, care o aduc în legătură cu banca.

Prin însoțirea de consum locuitorii comunei au la îndemână tot felul de lucruri *bune și ieftine*, aduse deadreptul dela fabrici cu bun renume.

Așà e cu articolele (lucrurile) de *mâncare*, de *beutură* și cu *hainele*, așà e cu materiile de *luminat* și *curățit*, cu *uneltele* și *mașinile economice* și sumetenie de alte lucruri.

Insoțirea nu stăruie să adune averi. Ea e mulțumită putând să-și servească cât mai bine cumpărătorii, să-și plătească cheltuelile ce întimpină cu plă-tirea cuviincioasă a personalului de serviciu și punând la o parte un mic fond de rezervă.

In felul acesta — nerâvnindu-se la câștig mare — publicul trage foloase însemnate. El capătă numai marfă bună și ieftină; iar peste tot nu i-se atâță și încurajează patimile la cumpărare de lucruri fără de cari ar putea fi și mai ales la lucruri de lux și la beuturi.

In scurt timp și tovărășia de consum se dovedește a fi un așezământ din cele mai binefăcătoare pentru toți locuitorii comunei.

XXIV. Oamenii rentorși din America.

Ca și tânărul Stefan Tempea, despre care spusese că s'a reîntors din America după șase ani de muncă istovitoare, și ceilalți oameni din „Vii-torul“, duși acolo, s'au rentors unii mai îngrabă, alții mai târziu, aproape toți însă cu câte o sumă de bani mai mare sau mică. Adevărat că unii au rămas schilodiți din pricina nenorocirilor întâmplate și alții au pierit pe acolo; partea cea mai mare însă a celor rentorși s'a folosit. Inainte de toate ei și-au plătit datoriile și au avut putința de a se reculege și a porni vieță nouă.

Unii își reparează casa și toate cele dinprejur, alții zidesc case și edificii economice mai corăspunzătoare, toți își împrejmuiesc curtea și grădina, toți își cumpără vite de jug și și reparează carul și uneltele economice, cumpără mașini economice, mai puțini cumpără și pământuri.

Vieața cea grea din America le-a deschis tuturor ochii și i-a învățat să prețuiască mai bine foloasele învățaturii, ale muncii și păstrării.

Toți cei rentorși de acolo știu să prețuiască acum sfaturile bune ale căpeteniilor bisericii și comunei; și nici unul nu se trage îndărăt dela lucrările de premenire ce s'au pornit pe toate cărările vieții în „Viitorul“.

Dintre cei sosiți din America s'au găsit mai mulți cari și-au dat copiii la meserii și negoț. Unii i-au pregătit în cursuri și școli economice ca să fie plugari mai pricepuți, să-și știe lucră mai bine locurile din câmp, viile și grădinile și să știe da o mai cuminte îngrijire vitelor.

Ei au fost între cei dintâi cari au intrat ca membri folositori în deosebitele însoțiri înființate în comună. Ei au întemeiat înșiși o tovărășie pentru înființarea unei *fabrici de cărămizi și țiglă*, care le-a adus bun câștig și a fost de mare folos locuitorilor, îmbiindu-le material corăspunzător pentru zidirea caselor și edificiilor economice.

Oamenii găsesc acasă îndeletniciri folositoare. Bucatele și vitele se plătesc acum mai bine decât odinioară. Tot felul de muncă cinstită este de asemenea mai bine răsplătită. Prin o vieată mai cumpătată și prin cultivarea cu mai multă pricepere a tuturor ramilor economice, bunăstarea crește și pofta de emigrare la America încetează.

XXV. După 25 de ani.

Bunăstarea locuitorilor crescând pas de pas, ei au puțința de a-și face *case și alte zidiri economice* mai bune. Meseriașii din comună: cei cu fabrica de cărămizi și țigle, zidarii, bărdașii, măsurii și alții fac treburi bune, pentru că an de an se zidesc case și edificii economice.

Casele se zidesc, dupăcum cere statutul comunal, numai din material solid (tare), adecă pereții de cărămizi și coperișul de țigle. Ele se așează rând la stradă, nu în mijlocul sau fundul curții. De obicei toate sunt provăzute cu *pivniță*, la intrare cu *prizvar*, și cel puțin *două odăi* și o *cămară* pentru

păstrarea bucatelor. Pe jos odăile sunt podite cu scânduri și ferestrele sunt mari.

Deosebit la fiecare casă este alipită o mică *bucătărie* de vară, provăzută cu cuptor de pâne, și care servește și la spălatul hainelor.

În spre vecini fiecare casă are *zid de apărare contra focului*.

În fundul curții sunt celelalte zidiri economice: *șura*, *grajdul* și *feldera*, toate din material solid. Deoparte a lor este *cotețul de porci și de galite și privada*.

Aproape în fiecare curte se află și câte o fântână.

O deosebită băgare de seamă se dă *groapei de gunoiu*, care de obicei e făcută în dosul grajdului, pe un loc mai ridicat ca să nu se scurgă apă în ea, și încunjurată cu arbori cari adăpostesc gunoiul de arșița soarelui. Mare parte a acestor gropi au fundament de ciment și pe delaturi zid. Lângă grămada de gunoiu este *fântâna* unde se adună udul animalelor, cu care se udă gunoiul și care are un preț nespus de mare în economie.

Grădinile sunt pline de pomi cari aduc belșug în toate casele. Chiar și prin curți sunt pomi, mai ales frăgari. Într'o parte a grădinei este *stupăria*.

Curțile și grădinile sunt bine închise: iar stradele din an în an devin tot mai regulate și mai frumoase. Pe delaturi sunt canale (șanțuri) și pomi. Canalele se curăță adeseori, iar stradele se mătură în toată Dumineca.

După o lucrare îndelungată și stăruitoare, se văd acum în toate curțile numai *animale de soiu ales*. Boi frumoși, vaci scumpe și bune de lapte, cai, bivolițe, oi, porci și gălițe de soiu ales. Afară de acestea la toată casa se găsesc câțiva stupi, parte în coșnițe de nuele și de paie, parte în coșnițe de scândură. În multe familii se cultivă și viermi de mătasă.

Nu numai case și edificii economice, aveau bune, răsărise ca din pământ, ci și *biserica* cea nouă, zidită în cel mai frumos loc din mijlocul comunei, se înalță acum mândră spre mărirea lui Dumnezeu, spre fala, mângâierea și mântuirea poporului.

Fondul bisericesc, întemeiat la timp, a crescut repede și fiind bine

chivernisit, a dat mijloacele trebuincioase pentru zidirea bisericii și a mai rămas și un prisos pentru trebuințele din viitor.

Lângă biserică se înalță *școala*, cu patru sale mari pentru învățatură, cu o sală spațioasă pentru conferințe și cu o mică scenă pentru reprezentații de teatru.

Pentruca învățământul să devină mai desăvârșit poporul creiază și un post de *învățătoare*.

Acum învățătura de carte a femeilor se face mai temeinic, iar *industria de casă* înaintează văzând cu ochii. Inceputuri de industrie se introduc dejă în școală și se continuă mereu și după ieșirea fetelor din școală. Se stăruie mai ales pentru cultura *cănepei* și *inului*, pentru *torsul cu roata*, pentru folosirea unui *războiu* cu care se lucră mai ușor și mai cu spor, pentru introducerea mașinei de cusut, pentru valorizarea obiectelor din industria de casă ș. a. *Economia de casă*, *gătirea bucatelor*, *legumăritul*, *prășirea galițelor*, *creșterea copiilor*, *susținerea portului* ș. a. toate se învață și deprind acum temeinic. Astfel lu-

crarea începută de vrednica preoteasă se continuă acum cu puteri îndoite și sporul este foarte îmbucurător. E rău că nu se poate face o socoteală în bani de câștigul cel mare produs prin aceste lucrări; dar el, fără îndoială, se ridică la zeci de mii. Pe urma acestui câștig se revarsă bunăstarea asupra comunei. *Câștigul moral* însă e și mai mare. Acesta nu se poate prețui în bani.

Casa comunală este și ea o zidire frumoasă, înzestrată cu toate sa-lele trebuincioase.

De o parte a ei sunt câteva *incăperi pentru săracii satului*, unde li-se dă locuința și hrana trebuincioasă celor cu totul neputincioși și lipsiți de orice sprijin.

Zidirile economice pe sama animalelor de prăsilă sunt de o parte a satului și toate în stare bună.

Casa băncii este și ea o podoabă pentru comună. Viitorul băncii este asigurat prin fonduri de rezervă, din cari se ajută școala, biserica și alte așezăminte folositoare binelui de obște.

În casa băncii și în zidirile ce-i aparțin sunt adăpostite și *însoțirile de conzum și valorizare* cu tot cuprinsul

lor, cari sunt un izvor nesecat de bunăstare și mulțămire.

După încercarea de probă de a nu mai lăsa tot în al treilea an o parte de hotar nefolosită, locuitorii se învoiesc și fac *comasarea*. Pășunatul se lasă și acum în comun. Comasarea este un pas foarte însemnat spre bunăstarea locuitorilor.

Pământul se poate lucra astfel tot mai bine. Oamenii fac șanțuri de scurgere, ici-colo își udă livezile. Ei cultivă plante de nutreț și industriale în măsură mai mare. Câmpul întreg e lucrat ca o grădină și, putând să țină vite mai multe și mai bune, ei produc și gunoiu mai mult și mai bine îngrijit. Nu e un răzor și nici un pas de loc lăsat nefolosit. Astfel e ușor de priceput că bunăstarea crește neîntrerupt. Și ea crește cu atât mai repede, cu cât oamenii înțeleg acum tot mai bine să întoarcă toate spre folosul lor.

Focul și grindina nu le mai strică pentrucă toți se asigură contra lor.

N'au nici pagube în vite pentrucă și acestea le asigură.

XXVI. După 40 de ani.

Părintele Peptea e cătră apusul vieții. După o muncă înțelcaptă, încordată și neîntreruptă de 40 de ani, dânsul vede cu mulțămire comuna „Viitorul“ ridicată între cele mai de samă comune. *Biserica, școala, casa comunală și banca* sunt adevărate po-doabe ale comunei. Nu numai atât. Ele sunt înzestrate cu *tonduri frumoase*.

Stradele sunt regulate, provăzute pe delături cu șanțuri pardosite și umbrite de pomi.

Cimiterul bisericeii și al morților închise, bine rânduite și pline și ele cu pomi.

Casele și zidirile economice cores-punzătoare trebuințelor.

Grădinile bine închise, pline de *pomi și legume* și la fiecare casă câte o *stupărie*. *Vitele* toate de soiu ales.

Unelte și mașini economice înies-nesc lucrarea oamenilor și vitelor. *Hotarul comasat*, bine lucrat și aducător de belșug.

Viile înnoite cu viță americană. In grădina cea mare a școalei se produc mereu altoi și viță de vie pentru trebuințele locuitorilor.

Locul de 200 jugăre, anume destinat pentru pomet, este plin cu cei mai nobili pomi și fiecare familie din comună își are acolo partea sa. Drumurile de hotar bine îngrijite și pe delături și ele plantate cu pomi.

Însoțirile economice, începând cu: banca, societatea de asigurare a vitelor, tovărășia pentru valorizarea produselor economice, tovărășia de consum și societatea de înfrânare, — toate prosperează și ridică bunăstarea materială și morală a locuitorilor.

Nu mai puțin prosperează și celelalte însoțiri cu caracter mai mult social, intelectual și moral, anume: însoțirea de femei pentru înfrumusețarea bisericii, societatea de cântări, corul bisericesc, societatea de cetire, societatea pompierilor și orchestra lor.

Prin școală, prin *predicile* ținute neîntrerupt timp de 40 de ani, prin *prelegerile* ținute deosebit oamenilor în vârstă și prin *cetit*, — se introduce și statornicește o vieată mai frumoasă și mai vrednică în toate casele și peste tot între locuitorii comunei.

Dela un timp ajung de cetesc toți în Dumineci și sărbători: în casă, în grădină, la stradă; alții și în localul societății de cetire.

Nu e casă fără o carte de rugăciuni și cartea evangeliilor, fără calendar, fără o foaie bună, adesea și fără o mică bibliotecă.

Toți iau parte cu drag la serviciul dumnezeesc, la predice și învățături.

Toți sunt *harnici*, toți *cruțători*.

Chiar și copiii economisează. De când s'a introdus *casa de economie școlară*, orice ban ei îl depun aici; nu pe țigări și alte lucruri netrebnice, cum fac copiii din alte sate. Astfel ei se obicinuesc de mici la vieată cumpătată, la înfrânare și păstrare.

Nici *bețiile*, nici *luxul* și alte lucruri stricăcioase nu întră în obicințele oamenilor din comună.

Oamenii sunt *pacinici* și nu râvnesc la bunul altuia. *Judecățile* le cunosc numai după nume.

Câțiva rami ai *industriei agricole*, ce poporul a început să-i deprindă în timpul iernii, sporesc și mai mult bunăstarea locuitorilor. *Portul* și *industria de casă* se susțin neștirbite; *limba, legea, jocurile, bunele obiceiuri* și *datini* asemenea.

Prin întocmirile sale bune de tot felul, prin hărnicie și păstrare, prin dragostea de carte, prin viața morală și religioasă „Viitorul“ ajunge o comună fruntașe, o comună model.

Comuna își are *meseriașii* și *negustorii* formați din sinul său. O mulțime de *meseriași, negustori* și *cărturari* s'au așezat prin alte sate și la oraș.

La miliție toți feciorii din „Viitorul“ ajung grade (șargi) și se disting prin trezvie, curaj și bune purtări.

Femeile sunt podoaba satului: prin sănătatea, hărnicia și deșteptăciunea lor; dar mai ales prin viața lor curată și prin împlinirea număroaselor

și grelelor datorințe de bune mame, soții și econoame.

Toți cei în vicață, cari au muncit la măreața lucrare de înălțare a acestei comune, privesc cu drag în trecut și cu nădejde în viitor.

Preotul însuș care a avut partea leului în toate aceste lucrări fericitoare pentru popor, după ce își așează drept următor în scaun pe un nepot al său, are fericirea de a putea să zică ca dreptul Simeon: „Acum slobozește stăpâne pe robul tău în pace...!”

BCU Cluj / Central University Library Cluj

— x —

CUPRINSUL CĂRȚII.

	<u>Pag.</u>
I. Starea de odinioară a comunei	3
II. După șase ani	9
III. Păstorul cel bun	13
IV. Școala pentru oamenii în vârstă	18
V. Banca sătească	29
VI. Banca sătească după cinci ani dela întemeiere	39
VII. Banca în ajutorul economiei	44
VIII. Banca împarte pomi și semințe de legume	50
IX. Rând bun în trebile comunale	59
X. Rând mai bun în hotar	65
XI. Comuna în ajutorul îmbunătățirii economiei vitelor	72
XII. Fond bisericesc. Însoțire de femei. Obiceiuri bune	81
XIII. Școala de repetiție economică	91
XIV. Soția preotului ca învățătoare	98
XV. Societate de cântări. Cor bisericesc. Serbări și petreceri	105
XVI. Agentură a «Asociațiunii». Bibliotecă. Gazete. Societate de cetire	106
XVII. Un bun soț de muncă. Societate de pompieri. Orhestră. Societate de asigurare a vitelor	108
XVIII. Al doilea învățător	111
XIX. Lucru și câștig și în timpul iernii	114
XX. La meserii și negoț	120
XXI. Societate de cumpătare (înfrânare)	123
XXII. Tovărășie pentru valorizarea produselor economice și fabrică de unt	127
XXIII. Tovărășie de consum	129
XXIV. Oamenii rentorși din America	131
XXV. După 25 de ani	133
XXVI. După 40 de ani	139

Biblioteca Poporală a Asociațiunii

cuprinde în anul 1912 următoarele broșuri :

- Nr. 12. Poveștile unchiașului sfătos: *Ercule*, de Petre Ispirescu.
- Nr. 13. *Cum să trăim?* Sfaturi igienice de Dr. Aurel Dobrescu, medic.
- Nr. 14. *Isprăvile lui Păcală*, de P. Dulfu.
- Nr. 15. *Comuna Viitorul*, de R. Simu.
- Nr. 16. *Creșterea pomilor*, de N. Iosif.
- Nr. 17. *Povestiri*, de N. Petra-Petrescu.
- Nr. 18. *Nutrețul măiestrit*, de I. F. Negruțiu.
- Nr. 19. *In sat la Tânguești*, scene pentru teatrul dela țară, de Virgil Onițiu.
- Nr. 20. *Călăuza creștinului în biserică*, după arhiereul Nicodim, vicarul Moldovei.
- Nr. 21. Asociațiunea — trecutul și ținta ei — de Oct. C. Tăslăuanu.
- Nr. 22. *Calendarul Asociațiunii* pe 1913, întocmit de Oct. C. Tăslăuanu.

Cele 10 cărțile de pe anul 1911, împreună cu Calendarul pe anul 1912, se capătă la „Biroul Asociațiunii“ — Sibiu (Nagyszeben), strada Șaguna Nr. 6, cu prețul de 2 cor.

